КПСС-эй ОБКОМОЙ V ПЛЕНУМ

ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

Байгша оной июлиин 3-да КПСС-эй Буряадай обкомой ээлжээтэ ...нум болобо.

Пленум иимэ асуудалнуудые зүбшэн хэлсээ:

1. Хүдөө ажахые тусхай мэргэжэлтэй болгохо талаар КПСС-эй ...эй февралиин Пленумэй тогтоол ба нүхэр Н. С. Хрущевой заабари...е бэелүүлхэ хэмжээ ябуулганууд тухай.

2. 1964—1965 онуудай капитальна барилгын түсэбэй дүүргэл...ангаха талаар областной партийна организациин зорилгонууд ту...

Нэгэдэхи асуудалаар Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ...үлэгшэ К. Л. БАРЬЯДАЕВ, хоёрдохи асуудалаар КПСС-эй об... секретарь К. М. ПРОДАЙВОДА элидхэл хээ.

...үбшэн хэлсэгдэһэн асуудалнуудаар зохихо тогтоолбаталан абтаа.

ХҮМҮҮЖҮҮЛГЭ—

ПАРТИЙНА УДАРИДАЛГЫН ГОЛ АРГА МЕТОД

Хүдөө нютагуудта үйлэдбэриин ...равленинүүдэй болон партийна ...митедүүдэй бии болоһон сагһаа ...ишо жэл хахад болобо. Богони...ншье һаань, энэ хугасаа соо уп...вленинүүдэй болон партийна ...ргануудай хүтэлбэрилэгшэд, мэр...жэлтэд ажалтаяа хүсэд һай...ар танилсажа, колхоз, сов...озуудай экономикые гүнзэгы...өр шудалжа, хүдөө ажахыгаа ...ам тодорхойгоор хүтэлбэрилдэг ...олонхой.

Илангаяа хүдөөгэй парткомуу...й хүдэлмэри тусгаар шэглэл...й, ажалынь үйлэдбэритэйнь ...гта холбоотой, эмхидхэлэй бо...н үзэл сурталайнь хүдэлмэри ...лөө ехэтэй болоо. Парткомууд ...лэдбэриин гол асуудалнуудые ...бөөр шиидхэнэ.

Энээн тухай олон жэшээнүүдые ...руулжа боломоор. Колхоз, сов...озуудай партийна эхин организа...нуудай хүдэлмэриие шадамараар ...аридажа байдаг Баргажанай ху...өгэй парткомой дүй дүршэл ...йшаалтай. Парткомой хүдэлмэ...лэгшэд ажахынуудай партийна ...хин организацинуудаар ябажа, ...оммунистнууд болон партийна бэ...э хүнүүдэй дунда нилээд ехэ ху...лмэри ябуулдаг. Тэдэнтэй хөө...лдэжэ, бригада, фермэнүүдэйнь ...ал тухай һонирходог, хүдэлмэ...инь дутуу дунданууды усад...ха хэрэгтэ, үйлэдбэридэ ту...ү, шэнэ юумэнүүдые нэбтэрүүл...дэ бодото туһа хүргэдэг.

Тиихэдэ партийна комитет, ...ин парторганизацинууд комму...истнуудые ажахын элдэб олон ...лбаринуудта зүбөөр хубаарилан ...бинхай. Харюусалгатай хүдэлмэ...дэ коммунистнууд дэбжүүлэгдэн...й. Мүн партийна хүдэлмэриин ...лөө ехэтэй болоһоной ашаар ...он хүнүүд партида абтадаг бо...о. Үнгэрһэн 1963 оной эхинһээ ...йшо 68 хүн партида абтаа. Тэ...нэй 43-иинь колхоз, совхозуу...й түрүүшүүл, ажал хүдэлмэри...е шалгаранхай.

Эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулха...а партком колхоз, совхозуудай ...үтэлбэрилхы кадрнуудые бэхи...үүлхын тулада ехэ оролдолго ...ргана. Һүүлэй үедэ бэлэдхэл ...айнтай, дүй дүршэлөөр баян мэр...жэлтэд ажахын ударидагшадаар ...милогдонхой. Колхоз, совхозуу...й парткомуудай 7 секретарьна...й 5-иинь партийна дээдэ эрдэм...й хүнүүд юм. Колхозуудай ту...үлэгшэнэрэй, совхозуудай дирек...орнүүдэй олонхинь баһал дээдэ ...ргуулитай. Һүүлшын жэл ха...д соо хүдөө ажахын 30 гаран ...ргэжэлтэд бригада, фермэнүүдые ...ажа абаад, ажаллажа байна.

Тиихэтэсэ хамта хүтэлбэрилэг...д, мэргэжэлтэдэй дунда һурал...лай хүдэлмэри һайнаар эмхид...гдэнэ. Экономическа болон науч...-үйлэдбэриин конференцинүүд ...додоо үнгэргэгдэнэ. Тиимэ һу...лсалда ажалые лажа зүбөөр эм...дхэхэ, түлөөһыень хайшан гээд ...йжаруулха тухай, мүн зоотех...ческэ болон агрономическа дүй ...ршэлнүүдые ажахыда хэрэглэхэ ...хай асуудалнууд зүбшэгдэжэ ...идхэгдэнэ. Мал ажал дээрэ тү...үү онол аргануудые нэбтэрүүл...н тулада хэдэн дахин экономи...ска семинар үнгэргэгдөө. Меха...заторнууд, малшадай дунда ...ргэжэлээ дээшэлүүлхэ һуралсал ...ахы бүхэндэ эмхидхэгдэнхэй.

Партийна организацинуудай ху...лмэреэ тодорхойгоор ябуулдаг, ...лөө ехэтэйгээр эмхидхэдэг боло...ной ашаар шэн габьяатайгаар ...алладаг замай залуушад оло...роо. Жэшээлхэдэ, Хурамхаанай ...вхозой Сахулиин һаалиин фер...ын техник-осеменатор А. К. Ли...сенков ажалдаа ехэ үүсхэлтэйгээр хандадаг. Нёдондо тэрэнэй урэ...жүүлһэн 186 үнеэдэй нэгэниинь...шье һубайраагүй. Мүнөө фермэ...дэнь техник-осеменаторнуудай тү...рүү дүй дүршэлэй һургуули нээг...дэнхэй. Баянголой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой суута хони...шон Ш. Л. Цыремпилова респуб...лика соогоо алдаршанхай. Ажалай түрүүшүүлые тоолохо болоо һаа, нилээд олон байха. Тэдэнэй дүй дүршэлые дэлгэрүүлхын тулада партком ехэ хүдэлмэри хэнэ.

Тус парткомой ажал ябуулгада хүмүүжүүлгын, соёл болбосоролой, ойлгууламжын хүдэлмэри гол һуурияа эзэлхэ ёһоороо эзэлнэ. Илангаяа замай залуушадай дунда, тэдэнэй түрүү дүй дүршэл үргэнөөр дэлгэрүүлхын тулада, бригаданууд болон фермэнүүдэй ударидагшадые хүтэлбэриин шэнэ арга методтэ һургахын тулада ехэ юумэн хэгдэнэ. Алибаа кадрнуудые хүмүүжүүлгын хүдэлмэри парткомой ажал ябуулгын гол хараа шэглэл болонхой.

Зүгөөр хүдөөгэй зарим парткомуудай хүдэлмэридэ ехэ дутуу дунданууд, алдуу эндүүнүүд тохёолдоно. Тэдэнэр хүмүүжүүлгын, гэгээрэл болбосоролой, эмхидхэлгын хүдэлмэридэ гол анхаралаа хандуулангүй, харин олон тоото суглаа хуралнуудые зарлажа, элдэб бүриин асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгээр, тогтоол шиидхэбэринүүдые гаргалгаар дашуурна. Хүнүүдтэ захиргаанай хэмжээ абаха ябадалаар хэтэрхэ ушарнууд үзэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, жэл хахадай турша соо Түнхэнэй үйлэдбэриин управлениин парткомой бюро дээрэ аяар 980 гаран асуудал, заримдаа нэгэтэ бюро дээрэ 50 гаран асуудал зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Нэгэ асуудалаар 10—12 хүн үгэ хэлэнэ. Иимэ унжагайгаар заседанинуудые хэжэ байбал, сэхэ үйлэдбэри дээрэ ёһотой эмхидхэлэй хүдэлмэри хэхэ забдань хүнүүдтэ олдохо юм аал? Парткомой бюро дээрэ шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэнгүй байхын аргагүй. Тиигэбэшье энэ хадаа гаргуу ехээр хэтэрһэн ушар болоно. Тиигээд олон тоото шиидхэбэринүүд гаргагдабашье, тэдэнэй хэр зэргээр бэелүүлэгдэжэ байһаниинь хинан шалгагданагүй, тус шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө бодото тэмсэл ябуулагданагүй. Тэд богонихон болзор соо аяар 980 гаран асуудалнуудаар баталан абтаһан тогтоолнуудай дүүргэлтые шалгаханьшье бэрхэтэй.

Кадрнуудые зүбөөр хүмүүжүүлхын, дутуунуудыень хайхарамжатайгаар заһаруулхын, ударидахы ажалай дүй дүршэлдэ тэсэмгэйгээр һургахын орондо заабол партийна зэмэ тохолгоор дашуурха ябадал Түнхэнэй үйлэдбэриин управлениин парткомой хүдэлмэриин гол дутагдал болоно. Жэшээлхэдэ, мүнөө «Восточные Саяны» колхозой парткомой секретаряар ажаллажа байһан В. К. Пахахиновта арбаад һарын турша соо партком хоёр дongодолго соносхоо. Иимэрхүү жэшээнүүд бии.

Үйлэдбэриин управлениинүүдэй парткомуудай гол шухала зорилгонь—алибаа кадрнуудые партийна ёһоор хүмүүжүүлхэ, тэдэниие эмхидхэлэй хүдэлмэриин дүй дүршэлдэ һургаха, сэхэ үйлэдбэри дээрэ өөһэдөө эмхидхэлэй хүдэлмэри хэхэ, партийна бүхы хүдэлмэреэ үйлэдбэритэй нягта холбоотойгоор ударидаха хэрэг болоно бшуу. Энээниие мартажа огто болохогүй. Ямаршье ушарта хүмүүжүүлгын хүдэлмэри хадаа партийна ажал ябуулгын гол арга метод байха ёһотой.

Ново-Кузнецкэ үйлэдбэриин управлениин Димитровэй нэрэмжэ... колхоз Кемеровскэ область соогоо эрхимүүдэй нэгэн юм. ... ажахы жэлһээ жэлдэ бэхижэжэ, шэнэ зорилгонуудые ...ргэнэ. Колхозой партийна организациие хүдөө ажахын ...ргэжэлтэ, дүршэлтэй эмхидхэгшэ И. С. Ивакин толгойлдог. Зураг ...рэ: И. С. Ивакин. ТАСС-ай фотохронико.

ХҮРШЭ ҺАЙН ХАРИЛСААН БЭХИЖЭНЭ

Советско-норвежскэ хамтын коммюнике

Норвегиин правительствын уряалаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев 1964 оной июниин 29-һөө июлиин 4 хүрэтэр Норвегидэ айлшалаа. Премьер-министр Э. Герхардсен 1955 оной ноябрьда Советскэ Союзда айлшалһан юм. Тэрээндэнь харюу болгон Н. С. Хрущев Норвегидэ айлшалжа ошоо.

Премьер-министр Э. Герхардсентэй, Норвегиин правительствын бусад гэшүүдтэй Н. С. Хрущев хөөрэлдөө. Уласхоорондын байдалай асуудалнуудаар, тэрэшэлэн Советскэ Союзай болон Норвегиин хоорондохи харилсаанда хамаатай асуудалнуудаар хөөрэлдөөнүүдэй үедэ тэдэнэр һанамжануудаа хани ёһоор, һайса мэдэлсэһэн байна гээд хамтын коммюнике соо хэлэгдэнэ.

Уласхоорондын шахардуу шанга оршон байдал һүүлэй үедэ нилээд һулараа гэжэ хоёр тала һаналаа ханангяар тэмдэглээ гээд коммюнике соо онсолон тэмдэглэгдэнхэй.

Мүнөө үедэ сэрэгэй техникын, хүн зониие олоор хюдаха зэбсэг хэрэгсэлнүүдэй илантаяа ехээр хүгжөөд байхада, ондо ондоо социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха политика гүрэнүүдэй хоорондо харилсаа байгуулха үндэһэ һуури болож үгэнэ гэжэ тэдэнэр үгээ ойлголсоһон байна.

Уласхоорондын шанга хиналта тогтоон, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряалгые бэелүүлхэ гээшэ угаа шухала гэжэ хоёр ороной правительствануудые толгойлогшонор онсолон тэмдэглээ. Тиин буу зэбсэг хуряаха, уласхоорондын шахардуу шанга байдал һуларуулха талаар зарим зэргын хэмжээнүүдшье ехэ удха шанартай гэжэ хоёр тала онсолон тэмдэглээ. Уласхоорондын үргэн хэлсээнүүдые баталжа, ядерна зэбсэгэй саашадаа дэлгэрэлгые һаатуулха гээшэ ехэ удха шанартай гэжэ тэдэнэр мүн лэ онсолон тэмдэглээ гээд коммюнике соо хэлэгдэнэ.

Норвегиин правительство хадаа Норвегиин газар дээрэ ядерна зэбсэг байрлуулаагүй, байрлуулхые һанаашалнагүй гэжэ ойлгожо байһанаа советскэ тала элирхэйлэн мэдүүлээ. Энэ хараа бодол Европын хойто талада эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ горитой туһа нэмэри болоно.

Хоёр ороной правительствануудые толгойлогшонор уласхоорондын худалдаа наймаанай асуудалнуудые зүбшэн хэлсээд, ямаршье газаашалгагүйгөөр дэлхэйн худалдаа наймаа эгээн лэ үргэнөөр, һаадгүйгөөр хүгжөөхэ шухала гэжэ тоолоһон байна гээд коммюнике соо саашадаа заагдана.

Советско-норвежскэ харилсаануудые зүбшэн хэлсэхэдээ, хоёр ороной хоорондоо һайн холбоо барисаатай байһые правительствануудые толгойлогшонор һаналаа ханангяар тэмдэглээ, хани ёһоной, хүршэ һайн харилсаа саашадань бэхижүүлгэдэ туһалха эрмэлзэлгэтэй байһанаа элирхэйлэн мэдүүлээ.

СССР Норвеги хоёрой хоорондо худалдаа наймаа бүри үргэдхэхые али али тала оролдохо гэжэ правительствануудые толгойлогшонор хэлсэһэн байна. Тиихэдээ машина, түхеэрэлгэнүүдээр, хоёр ороной экономикодо шухала удха шанартай бусад эд бараагаар наймаа хэлгые улам үргэдхэхэ хэрэгтэ анхарал хандуулагдаа.

Хилэ шадарай Пасвик гэжэ мүрэн дээрэ гидроэлектростанци барилгын талаар тогтоогдоһон харилсаа холбооной һайн дүй дүршэлые хараадаа абалсан, Норвегиин талын хандаһантай дашарамдуулан, Пасвик мүрэн дээрэ шэнэ гидроэлектростанци барилгада Норвегиин фирмэнүүдэй хабаадалсахыень советскэ тала зүбшөөгөө гээд коммюнике соо хэлэгдэнхэй.

Дүй дүршэлөө халан абалсахада, арктическа эрхэ байдалда хүдөө болон ой модоной ажахы эрхилэлгын талаар научна туйлалтануудаа дамжуулалсахада туһатай гэжэ правительствануудые толгойлогшонор хэлсэһэн байна.

Соёл культурын, наука болон техникын талаар советско-норвежскэ үргэн холбоо барисаан хоёр ороной хоорондохи холбоо бэхижүүлгэдэ ехэ удха шанартай гэжэ хөөрэлдөөнүүдэй үедэ онсолон тэмдэглэгдэһэн байгаа гээд коммюнике соо саашадаа тэмдэглэгдэнэ.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын айлшалга, болоһон хөөрэлдөөнүүд гүрэнүүдэй энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха гол ёһонуудта үндэһэлэн, Советскэ Союзай болон Норвегиин хоорондохи хүршэ һайн харилсаа холбоо саашадань бэхижүүлгэдэ туһалха гээд хоёр ороной правительствануудые толгойлогшонор онсолон тэмдэглээ.

БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган.

41-дэхи жэлээ гарана. № 158 (10526) | 1964 оной июлиин 5, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

Үглөөдэр Улаан-Үдэдэ республикын багшанарай съезд нээгдэхэнь.

Ургажа ябаа үетэниие хүн болгогшо арюун зорилгото оюутанда амар мэндэ!

ЖЭЛЭЙ ТЭН ҮНГЭРБЭ

1964 оной хоёрдохи хахадта мал ажалай продукци элбэг дэлбэгээр абажа, Эхэ орондоо тушааха уялгаяа дүүргэхын, тэжээл ехээр бэлэдхэхын тулада бухы хүсэеэ элсүүлэе!

ЯРУУНЫНХИДАЙ ҮҮСХЭЛЭЭР

ХҮРШЭНЭРЭЙНГӨӨ ЖЭШЭЭГЭЭР ХҮДЭЛХЭ БАЙХАБДИ

Үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ түсэбөө мүнөө жэлдэ 1,5 дахин дүүргэхын түлөө тэмсэе гэжэ Яруунын үйлэдбэриин управлениин колхоз, совхозуудай ажалшад тон зүб, аргагүй дэмжэмээр уряал гаргаба бшуу. Бидэшье тэдэнэй уялгатай танилсаад байхадаа, энээн тушаа һайса бодомжолжо үзөө, ехэ хөөрэлдөө хээ гээшэбди. Тиигээшьегүйдэ аргагүй байна. Үбһэ тэжээл үшөөл багаар абтана ха юм. Тэрээнһээ боложо адууһа малнай үбһөөр жэл бүри ехээр дуталдадаг, хабар болоходо нишэ тиишээ үбһэ бэдэрээд лэ ябажархидаг заншалтайбди. Иимэ байдал саашадаа яашье тэсэшэгүй.

Сабшалангаа эзэн ёһоор эдлэжэ, ургасынь эрид дээшэлүүлхын түлөө һүүлэй үедэ ехэ оролдолго гаргагдаа, саашадаашье гаргагдаха байна. Урда жэлнүүдэйхидэ орходоо 1,5 дахин ехэ шэбхэ сабшалан дээрээ зөөжэ гаргаад, хурьһэндэнь шэнгээгдээ. Уһалалгашье шанартайгаар хэгдэһэн байна. Бүхы 13,5 мянган гектар сабшалангайнгаа уһалагдажа боломоор 6700 гектарынь энэ хабартаа ундалуулаа һэмди.

Сабшалан һайжаруулха талаар ашаүрэтэй ажал хүдэлмэри бүтээһэнэй, энэ жэлдэ бороо хурын яһала элбэг байһанай зэргээр ногооной ургаса нёдондонойхиһоо нилээд һайн, бүшэмэгөөр һуури табинхай. Зүгөөр, газарай үшөө хүсэд халаадүйһөө боложо, ногооной ургасань ехэ удаан. Тиигэбэ яабашье һаань, уһанда абтадаг, мүн намаг һужааг газарай ногоо сабшажа эхилхээр саг дүтэлжэ байна.

Сабшалангайнгаа ургаса һайса хараад байхадаа, мүнөө жэлдэ 85 мянган центнер үбһэ лаб абажа боломоор байна гэжэ тодорхойлообди. Зүгөөр тохомойшье шэнээн газарта ногоо орхихогүй, шуты бургааһанай оёор хуу ухашалжа, болдог бутуулиин ногоо бултынь хирбэжэ шадаал хадаа иимэ хэмжээнэй үбһэ абаха бшуубди. Тиихэдэ 1000 гектар зелёнко таринхайбди. Тэрэнһээ 20 мянган центнер ногоон һолоомо лаб хуряагдаха байха.

Нигээд байхадаа түсэбөөр харалагдаһан 80 мянган центнер будууни тэжээлэй орондо 105 центнер хуряажа абаха аргатай болонобди. Энэмнай нёдондонойхиһоо 37 мянган центнерээр ехэ жэшээтэй. Иимэ хэмжээнэй будуун тэжээл суглуулбал, ерэхэ үбэлжэлгые ядамаргүй үнгэргэхэ, адууһа малаа тарган тобироор ондо оруулха ёһотойбди.

105 мянган центнер тэжээл хуряажа абахын тула ехэхэн эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулха, хуряалгын үедэ шангаар, эршэ ехэтэйгээр хүдэлжэ гараха бологдоно. Энэ зорилгын шиидхэбэри нэн түрүүн ажалай эмхидхэлһээ, хүн зоной эдэбхи эрмэлзэлһээ дулдыдаха байна. Тиимэ һэн тула энэ асуудалда ехэхэн анхарал хандуулагдана гээшэ.

Мүнөө хуряалгын үедэ тракторна 74 косилка, 56 морин косилка үбһэ сабшалгада табигдахань. Мүн гар хажууршад олоор хабаадуулагдаха. Тобшолон хэлэбэл, үдэр бүри 680 гектар газарай ногоон сабшагдаха зэргэтэй. Тиигэжэ шадабал үбһэ хуряалга 20 хоногой туршада гол түлэб дүүргэгдэхэ ушартай болоно бшуу. Үбһэ хуряалга дээрэ хүдэлмэриин түсэбэй ёһоор 800 шахуу хүн элсүүлэгдэхэнь.

Эдэ бүхы техникын, хүнэй, мүн мори унаагай хүсэн багашаг хэмжээнэй звенонууд болон таһалагдаа. Хамтадаа совхоз доторнай 50 звено эмхидхэгдэнхэй. Тэрээнһээ дүрбэниинь сүм оньһожоруулагданхай. Эдэнэр үбһэ хуряалгын бүхы ажалые имагтал оньһон аргаар бүтээхэ юм. Һу һаалиин һүбай үхэр харууһалдаг гүүртэ бүхэн, хонишодой бригада бүхэн тус тустаа звено боложо ажалаа эмхидхэхэ байна. Звено бүхэн сабшалан даажа абанхай, үбһэ абаха түсэб, даабаритай. Тэдэнэй сабшаха сабшалан үшөө май соо таһалагдажа үгтөө һэн.

Ажалай түлөөһэн абаһан үбһэнһөө дулдыдахаар зохёогдонхой. Тиихэдээ центнер үбһэ абахын түлөө бар хүсэн хэр зэргэ гаргашалагдааб гэһэн асуудал хараада абтанхай. Дунда зэргээрнь абахада, нэгэ центнер үбһэндэ 1 түхэриг мүнгэн түлэгдэхэ юм. Мүн ажалай нэмэлтэ түлбэри болгогдон үбһэ үгэхэ гурим тогтоогдонхой. Энэ ушар, хэнэйшье мэдэһээр, үбһэ тэжээл ехээр бэлэдхэхэ зорилгодомнай һайн нүлөө үзүүлхэ байха. Ажалаа һайнаар эмхидхэжэ шадабал, үбһэн абтахал зэргэтэй.

1507 гектарта силослохоор элдэб ургамалнууд таригданхай. Тэрэнэй 600 гектарынь кукуруза. Энэ талмайн ургасаар адагынь 15 мянган тонно силос дараха байхабди. Тиигээд байбал, шэмэтэ тэжээлшье нёдондонойхиһоо нилээд ехэ, тусхайлбал, 5600 тонноор дээшээ болохо. Силос даралга дээрэ хүсэд оньһожоруулагдаһан 4 звено ходо хүдэлжэ гараха юм.

Гэхэ зуура, гомдолоо баһа тэмдэглэлтэй байна. Юун бэ гэхэдэ, иимэ ушар тохёолдонхой. Манине үбһэ хуряалгада хэрэгтэй юумээр хантадаг эмхи зургаанууд ехэл хайхарамжагүйгөөр албаяа дүүргэнэ гээшэ ха. Жэшээнь, гар хажуур хурсадаха бүлюу, мориной зэмсэг, улһан аргамжа гэхэ мэтын шухала зүйлнүүд аймпотребсоюзай алишье складуудта мүнөө болотор үгы байһаар. Тиихэдэ олон автомашинанууд, колёсно тракторнуудай резинээр тон муудангай. Тэд «Сельхозтехникын» нэгэдэл энээн тушаа баһал анхарнагүй. Эдэ дутагдалнуудые усадхаха саг ерээ.

Үшөө нэгэ асуудал тушаа тогтомоор. Шанаагай адагта жэлһээ жэлдэ һайнаар ургадаг ехэ сабшалантайбди. Нёдондо эндэһээ 200 гаран томо һури үбһэ абаа һэмди. Мүнөөшье ургасань һайн. Зүгөөр энэ газар горхоной үерлэхэдэ ходо уһанда абтадаг шуу. Тиимэһээнь 4 километр зайда шорой обоолжо, хаалта хэхээр Хориин машинно-мелиоративна станцитай хэлсээ хээ бэлэйбди. Энэ эмхи зургаан хэлсэһэнээ огто дүүргэнэгүй, мүнөө болоторөө юушье хээгүй байһаар. Мүнөө хура бороо ходо ороно, энэ сабшаламнай уһанда абтаха туйлдаа хүрэнхэй.

Яруунынхидай үүсхэлтэй манай совхозой ажалшад һайса танилсаа. Тиигээд үбһэ ехээр абажа, ниитынгээ адууһа малда жэл хахад соо хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхын түлөө хүршэнэртэеэ мүрысэхэл болобо гээшэбди. Мүрысөөн даа гэжэ совхозойнгоо ажалшадай үмэнэһөө мэдүүлнэб.

Д. ДУГАРОВ.

Хорниин үйлэдбэриин управлениин Хэжэнгын совхозой директор.

РЕСПУБЛИКА ДОТОРНАЙ

НЭМЭЛТЭ ТЭЖЭЭЛ ОРУУЛХАНЬ

Аха дүүнэр Аюшеевтэн энэ жэлдэ 140 гектарта кукуруза тариһан. Эшэ набшынь гарахын урда тээ, гараһанайнь һүүлээр гурба дахин борнойлогдоо һэн. Мүнөө зурууд хоорондын элдүүрилгэ утаашань, хүндэлөөшэнь һаяшаг хэжэ дүүргэбэ.

Шииг нойто яһала элбэгтэй, һайса элдүүрилэгдэһэн, утэгжүүлэгдэһэн газарта таригдаһан кукурузань мүнөө жэгдээр ургажа, 20 сантиметр үндэртэй, эшэ бүхэндөө табан набшаһатай боложо байна. Ургасыень улам түргэдхэхын зорилгоор аммиагтай селитрэ нэмэлтэ тэжээл болгон оруулхань.

Га бүриин 500 центнер ногоон набша ургуулха уялгаяа сохом дүүргэхээр эдэнэр шиидээ. Эртээнһээ кукуруза хуряаха комбайнаа хүсэд бэлдээд, жэжэ зэмсэг хэрэгсэлнүүдээ бүридхэжэ байна.

Ц. СОТНИКОВ.

Саяанай совхоз.

НЭГЭ ҮДЭРЭЙ ТУРШАДА

Посольсвын «Байкал» колхозой загаһашад июлиин хоёрой үдэр далайһаа баян олзотой бусаба. Энэ үдэр колхозой үнинэй загаһашан Афанасий Захарович Гашевай бригадынхид 205 центнер омоли бариһан байна. Мүн тус колхозой мэдээжэ загаһашан Михаил Филиппович Буториной хүтэлбэрилдэг бригада 191 центнер омоли бариба. Тиигэжэ дурсагдагша хоёр бригадынхид нэгэ үдэрэй туршада июль һарынгаа түсэбые болзорһоонь 28 хоногоор урид дүүргэһэн байна.

Ив. АРТЮНИН.

ОЛОН ОЙ ДУНДАҺАА ШАЛГАРАГШАД

Зүүн-Сибириин совнархозой ой модоной, модоной ажахын управлени болон ой модоной, саарһанай, модо болбосоруулгын промышленностиин хүдэлмэришэдэй профсоюзай Эрхүүгэй, Буряадай, Шэтын обкомууд бага комплексно бригадануудай модо бэлэдхэлэй май һарын социалис мүрысөөнэй дүн һаяхан гаргаба.

Хандагатайн леспромхозой И. Н. Кушнаренкын бригада эрхимлэжэ гараа. Бригадын табан гэшүүд «ТДТ-60» тракторaap һара соо 2150 кубометр модо бэлэдхэн таллуулаа. Хүдэлмэринэн бүхэнэй ажалай бүтээсэ үдэр соо 22 кубометртэ хүргэгдөө, машинань халаан соогоо 102,4 кубометр модо таллуулаа.

Тус леспромхозой И. Е. Кириловэй бригада мүн табан хүнһөө бүридэнхэй, «ТДТ-60» трактор хэрэглэдэг. Энэ бригадынхид 1786 кубометр модо бэлэдхэн таллуулжа, хоёрдохи һуури эзэлбэ.

1654 кубометр модо бэлэдхэһэн нүхэр Г. Скасырскиин бригада (Итанцын леспромхоз), мүн 1380 кубометр модо бэлэдхэжэ, таллуулһан, ябталһан И. Бутуковой даадаг бригада (Хандагатайн леспромхоз) гурбадахи һуурида гаранхай.

Социалис мүрысөөндэ һайн үрэ дүн туйлаһан эдэ дүрбэн коллективүүдтэ «Модо бэлэдхэлэй комплексно эрхим бригада» гэһэн нэрэ зэргэ олгогдоо, мүнгэн шан барюулагдаа.

Е. МИХАЙЛОВА, «Забайкаллес» комбинадай инженер.

ХЁЛГЫН СОВХОЗДО

ЗУНАЙ ТҮРҮҮШЫН ҺАРЫН ДҮН

Тунга ногооной шэмэтэйдэ малаа таргалуулжа абахые хүсэһэн манай совхозой малшад һүүлэй үедэ горитой амжалта туйлажа байнхай. Холын бэлшээридэ гараһан малшадай хэһэн, бүтээһэн ажалые шалгажа үзэхэдэ, яһала һайн үрэ дүн туйлагдаад байна. Гаврил Корнилович Унагаевай гүүртынхид адуулдаг 130-аад залуу малайнгаа шэгнүүрые сүүдхэдэ 1336 грамм хүрэтэр нэмээһэн байна. Мүн бусад гүүртынхид — Петр Павлович, Матвей Яковлевич, Анатолий Егорович Унагаевуудай гүүртынхид адуулдаг малайнгаа шэгнүүрые сүүдхэдээ 1000 граммһаа дээшэ болгоно. Совхоз дотор эмхидхэгдэһэн долоон гүүртын мал адуулагшад зунай түрүүшын һарада залуу малаа һайн бэлшээри дээрэ адуулжа, абаһан уялгаяа бултадаа сүм дүүргэбэ. Энээнэй ашаар совхознай нэгэдэхи хахад жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэһэн юм.

ГАХАЙШАДШЬЕ АМЖАЛТАТАЙ

Дээдэ Мэргынтын талада байрлаһан Унагаева, Мурзина, Перевалова гэгшэдэй харууһалдаг гахайнууд баһал һайн шэгнүүртэй гэжэ тодоруулагдаа. Совхозой түрүү гахайшад эдэнэрэйнгээ шэгнүүрые сүүдхэдээ 550 грамм хүргэнэ. Мүнөө дээрэ энэ нютагта 1036 толгой гахай шахан таргалуулагдажа байна. Тэрэшэлэн нүгөөдэ—Хайранга нютагта байрлаһан Шкуратова, Баранова гэгшэдэй адуулдаг гахайнуудай сүүдхэ бүриин шэгнүүр 519 грамм болоһон байна.

М. ПЕРЕВАЛОВ.

Мухар-Шэбэр.

Московскые мэдээсэл

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын хүндэлэлдэ

ОСЛО, июлиин 3. (ТАСС-ай тусхай корр.). Албанай хэрэгээр эндэ айлшалжа байһан СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой хүндэлэлдэ зорюулагдажа, Ослодохи советскэ посольстводо мүнөөдэр ехэ уулзалга болоо. Н. С. Хрущев һамгантаяа, тэрээнтэй сут ябалсаһан хүнүүд уулзалгада байгаа.

Норвегиин премьер-министр Эйнар Герхардсен, стортингын (парламентын) түрүүлэгшэ Н. Лангхелле, министрнүүд, политическэ партинуудай ударидагшад, эзэд баяшуулай түлөөлэгшэд, элитэ эрдэмтэд, культурын, ниитын ажал ябуулагшад эндэ байлсаа.

Н. С. Хрущев Норвегиһээ мордобо

ОСЛО, июлиин 4. (ТАСС-ай тусхай корр.). СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой Норвегидэ албанай хэрэгээр айлшалга дүүрээ. Советскэ хүндэтэ айлшаниие Норвегиин ниислэлэйхид мүнөөдэр баярай/оршон байдалда мордохуулаа. Н. С. Хрущевто, сут ябалсаһан хүнүүдтэнь замдаа һайн ябахыень хүсэхын тулада Норвегиин премьер-министр Эйнар Герхардсен, министрнүүд, Осло городой мэр Б. Булль, дипломатическа түлөөлэлгын зургаанудые толгойлогшонор, бусад олон хүнүүд пристаньда ерээ.

Замдаа һайн ябажа бусахыень норвегиинхид Советскэ правительствые толгойлогшодо хүсөө.

Не Винтэй А. И. Микоян уулзаба

РАНГУН, июлиин 3. (ТАСС). Бирмын Союзай революционно правительствын айлшан боложо Рангунда ерэһэн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо А. И. Микоян Бирмын Революционно Соведэй Түрүүлэгшэ генерал Не Винтэй мүнөөдэр уулзаа. Уулзалгын үедэ хани ёһоной хөөрэлдөөн болоо. Революционно Соведэй гэшүүд бригадна генерал Сан Ю, полковник Хла Хан, тэрэшэлэн Гадаадын хэрэгүүдэй министр У Ти Хан, СССР-һээ Бирмэдэ байдаг элшэн сайд А. М. Ледовский уулзалгын үедэ байлсаа.

Дайсанһаа Белоруссиие сүлөөлэлгэдэ зорюулагдаһан баярай суглаанууд

МОСКВА, июлиин 3. (ТАСС). Немец-фашис булимтарагшадһаа Белоруссиин ССР-ые сүлөөлһөөр 20 жэлэй ойдо зорюулагдажа, Москвагай ажалшадай, Совет Армиин болон Далайн-Сэрэгэй Флодой түлөөлэгшэдэй баярай суглаан Союзуудай байшангай Колонно зал соо мүнөөдэр болоо.

Нүхэр Н. С. Хрущев түрүүтэй КПСС-эй Центральна Комитедэй Президиум хүндэлэлэй президиумдэ угаа ехэ дэбжэлтэтэйгээр һунгагдаа.

Энэ гайхамшагта үдэртэ зорюулагдаһан элидхэл Москвагай сэрэгэй округой сэрэгүүдые командалагша, Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хоёр дахин хүртэһэн, армиин генерал А. П. Белобородов хэлээ байна.

100 ХОНОГТО 100 КИЛОГРАММААР НЭМЭЭХЫН ТҮЛӨӨ

Харьялан урдадаг Анаагай эхиндэ

Хүжэ ногоон нарһа, шэнэһээр хушагдаһан орьёл торьёл хада уулын хашал хүнды руу шурган ороһон дардам харгы. Анаа голоо дахан, улам үгсэхэдэмнай урда урдаһаа мүргэлдэн ерэһэн хадануудай гэдэргээ сухарин, бэе бэеһээ холодоходо харьялан урдадаг үһанай хоёр хажуугаар бургааһа тэрэлжээр хаяатаһан ехэ бага нуганууд, соорхой майланууд үзэгдэжэ эхилнэ. Майла горхон, Мойһото, Хөөмэй, Сагаан нуга, Мэгдэлгэнэй адаг, Ара Ашанга, Доодо Хэбэгтэ, Дээдэ Хэбэгтэ, Шүүлингэ, Туһа болон үшөөшье олон газарнуудай нэрэнүүдые эндэ дурдажа боломоор...

Энэ голой нэрээр алдаршаһан совхозой түб һуурин болохо Хори тосхонһоо далаад шахуу модоной зайда, гүн тайгын тэг дунда оршодог энэ холын бэлшээридэ малтаяа гараад ажаллажа байдаг малшадай доодо захын зуһаланда, Майла горхоной гүүртэдэ хүрэжэ ерэбэбди.

Үдэрэй тэн боложо, амисхал хөөргэмэ аяма халуунай үе байгаашье һаань, хорёо хуһамаг соогуур хоргон тиирэжэ байһан мал зуһалан шадар огто харагданагүй. Харин тээ тэрэ зүүн тээ, Анаагай эрьеын ябаган боролжото соорхой соогуур малай һэнгэргүй эдеэлжэ ябахынь обёоржорхибобди. Бэлшээриин зүлгэ ногооншье сабшамаар гэхээр даа. Эгээл эндэ 107 толгой бурүу, хашарагуудые харууһалжа байһан гэр бүлөөрөө зөөжэ ерэнхэй Цырен-Базар Цыбиковтэй нэн түрүүлэн уулзабабди.

— Эндэһээл дээшэ мал байрладаг гээшэ. Эгээл дээдэ захадамнай, бүри Анаагай эхин шадар оршодог Туһа гэжэ газарта Ашанга, Амгалантын адуун байдаг ёһотой. Эндэһээ табижаран модон болохо бэзэ. Тэрээн уруу ошохо гээ һаа, хазаар мориндо мордохо хэрэгтэй. Энэ багаар манай 5-дахи отделениин хэдэн гүүртэ үхэр адуулагдана,—гэжэ хэлэхэ зуураа, нүхэр Цыбиков хэнэй гүүртын хаана, ямар газарта байдагыень хуу манда хэлэжэ газаршалжа үгэбэ.

Һүүлээрнь 5-дахи отделениин бригадир, ветеринарна фельдшер Иван Игнатьевич Ильинтэй харгыда уулзашагдаба. Энэ хүмнай дээдэ гүүртын малые хуу шэгнэжэ дүүргэһэн, эгээл доодо захын, Майла горхоной гүүртын бурүу, хашарагуудые ябуудтаа шэгнээд, гэртээ бусахаяа ябаа һэн. Тэндэ үшөө дахин уулзажа, һайса хөөрэлдэхөөр болзолдоод, бидэ дээшэлээ һэмди.

Зуһалан тала. Анаагай урда бэедэ оршоһон нэлэнхы бэлшээри. Тёсоор бариһан будка, хажуудань газар шалатай урданай буряадай зуһалангай модон гэр. Эндэ гэр бүлэ Бальжин Цырепжапов, Цырен-Дулма Тагарова зуһажа байна. Энэ айлайхи эндэ зөөжэ ерэһээр юһэдэхи жэлээ болоно байнхай. Үбэлжөөниинь Доодо Хэбэгтэдэ.

—Харууһалжа байһан үхэрымнай ондоо хүндэ һаяшаг үгөө. Мүнөө эхэ мал болохо эмэ хашарагуудые олон газарһаа суглуулжа, манда үгэбэ. Ёһоор байражаагүй, халуунда иишэ тиишээ гүйлдэхэеэ һанана. Даб дээрэ үдэрэй халуунда, һүниндөө эдеэ хуһамагтаа ойр зуура амарха үедөө хааха баатай болонобди. Ягаашье хадаа мал зундаа эндэ нилээд таргалдаг юм. Зүлгэ ногоон һайн, эдинсэтэй ха юм,— гэжэ Цырен-Дулма хүгшэн хөөрэнэ.

Хойто хүбшэһөө бууһан Мэгдэлгэн горхоной адагта залуу адуулгашан Николай Цыденжаповтан 118 толгой хашарагуудые адуулжа байдаг. Тракторист мэргэжэлтэй, 25 наһатай энэ нүхэр малшан болоһоор оройдоол жэл болоно байна. Гэбэшье урданай малшадай хойноһь гарадаггүй, харин ажалай дүнгөөр ахидаг болонхой юм гэжэ нүхэр Ильин Николайе магтаа һэн.

Тиигэжэ хэлээшэнь яаха аргагүй зүб. Малайнь шэгнүүрэй дүн хамталаад байхадань Николайтанай адуулжа байһан 118 бурүу, хашарагууд үнгэрһэн һарын туршада 3535 килограммаар шэгнүүрээ нэмээһэн байгаа бшуу. Ихэдээ толгой бүхэниинь һара соо 30 килограммаар гэхэ гү, али хоног бүхэндэ 1000 граммаар нэмэһэн жэшээтэй болоно. Гайхалтай һайн үрэ дүн!

—Эндэ ерэһээр һараншье хүсэд болоодүй байнабди. Малынь һаядаал шэнэ газартаа дадажа, байрлан аажамаар эдеэлдэг болоол даа. Иигээд июль, август һаранаудта һайсал таргалха, түлжэхэ байха. Яһала үзэгдэһэн юумэ. Хүбүү бэриингээ энээ уруу түрүүшынхеэ зуһахаа ерэһэн хадань ядалдаха юумэ гү гэжэ һанаагаа зобоһондоо бидэшье дахажа ерэлеэбди, —гэжэ Николайн эсэгэ наһаараа мал дахажа ябаһан пенсионер үбгэн Цыденжап Ширапович хөөрэхэ зуураа, эмээлтэй боро мориндоо газарһаа сэб байса мордоод, малаа бага захадан тахаяа баруу урагшаа хатаруулшана.

Ерэхэ намартаа гүрэндэ худалдагдаха 99 толгой эрэ бурүу, хашарагуудые Анаагай урда бэеын Сагаан нугын бэлшээридэ адуулжа байдаг Цырендондок Найдановшье баһал гэмгүйхэн амжалта туйлаа. Тэрэнэй адуулдаг залуу үхэрнүүд эндэ зөөжэ ерэһэнһээ хойшо (һара хүрэхэгүй сагта) 29 центнерээр шэгнүүрээ нэмээгээд байна. Энэмнай сүүдхэ бүхэндэ толгой бүринь баһал килограмм шахуугаар мяхажаа бшуу.

Нютаг тосхонһоо аяар холо, хүбшэ тайгын дунда ажаһуудагшье һаа, ниитынгээ малые зунай зулгы һайхан сагта һайса таргалуулжа, түлжүүлжэ үрдихые хүсэһэн эндэхи малшадай хөөрэхыень шагнахада урматай һэн.

—Малайл таргалха, мяхажаха газар эндэ даа. Анаагай эхинэй ногоон һобхон, шэмэгүй, мал байрагүй байха гэжэ байжа урдань хөөрэлдэгшэ һэн. Би табадахи зунаа энэ Хөөмэйдэ зуһахамни. Ногоонойнь шэмэтэйл хадань мал таргалдаг, байратайгаар эдеэлдэг бэшэ юумэ аал. Һэбшээтэй һэрюуншье, һоно батаганаанииньшье эндэ үлүүсэ олон бэшэ агша—гэжэ 23 жэлдэ һаалишан ябаһан, КПСС-эй гэшүүн Цымбыл Базарова һанаһанаа сэхэ руунь дууһан хөөрэжэ үгэнэ.

—Урдань энээ уруу мал асарха гээшэ бэрхэтэйл юумэ гэлсэгшэ бэлэй. Тэргын харгы үгы шахуу байгаа ха юм. Мүнөөш Хориимнай леспромхоз һүрхэйхэн тракт татажархёол даа. Амар болоо. Хоёр хоногто ябахын орондо хоёр-гурбан час соо хүрэжэ ерэгдэнэ. Гэтэр отделениимнай, совхозоймнай хүтэлбэрилэгшэд маанадаа харатайл эрьенэгүй. Эндэ зөөжэ ерэһээр һара болоно байнабди. Теэд ябаад ошохоор болоол гэжэ һанагшабди. Газетэ үнинэй уншанагүйбди, радиошье байхагүй,—гэлсэжэ Хөөмэйн малшад һуугаад һэн.

Тон зүб эрилтэ. Анаагай совхозой дирекци, партком, профсоюзай рабочком холынгоо малшад тухай һаналаа табиха уялгатай байгаа. 60—70 километрэй зайда һубариһан Анаагай эхинэй бэлшээри дээрэ 4-дэхи отделениин нэгэ бүлэг 184 үхэр, мүн 417 толгой адуун һүрэг, тиихэдэ 5-дахи отделениин 624 толгой үхэртэй 7 гүүртэ зуһажа байна. Эндэ гансахан 5-дахи отделениһээ гушаад шахуу (тэдэнэй арбаадынь үхибүүд) хүн эдэ гүүртэнүүд дээрэ ажаһууна. Эдээн тухайгаа яашье мартажа болошогүй байгаал.

Холын бэлшээридэ гараад, үдэр һүнигүй гэхээр ажаллажа, адууһа малайнгаа ашаг шэмыень арьбадхахын түлөө тэмсэжэ ябагшадай һанаһан, бодоһон сэдьхэлынь, үгүүлһэн гомдолынь Анаагай совхозой хүтэлбэрилэгшэдтэ дамжуулжа үгэхэ уялгатайбди.

Тиигээдшье зунай бэлшээриин үедэ, зулгы һайхан зунай зуун хоногой туршада адуулжа ябаһан малайнгаа толгой бүриинь шэгнүүрые 100 килограммһаа доошо бэшээр нэмээхэ гэһэн тэмсэлдэ эдэнэр өөһэдынгөө һайн һайхан сэдьхэлээрээ оролсоо. Өөһэдынгөө һайн һайхан сэдьхэлээрээ... Иигэжэ юрэ хэлэгдэнэ бэшэ. Хоног соо 1000 граммаар малайнгаа толгой бүриин шэгнүүрые нэмээгты гэжэ эдэниие хэншье баадхаагүй, энэ асуудал тушаа үнэндөө үгэ хүүршье болоогүй байшоо хаш.

Теэд яахаб, алдуугаа заһана бээзэ. Малшадтаа республикын эрхим малшад-адуулагшадай дүй дүршэл тушаа, тэдэнэй хоног бүри малайнгаа шэгнүүр 1000 граммаар нэмээхын түлөө мүрысөө эмхидхэе гэһэн эдэбхи үүсхэл тушаа саашадаа хөөрэжэ, ойлгуулжа үгэнэд бэзэ. Тингэбэл эндэхи малшад бүриншье урма зоригжолтойгоор, зорилгоёо гүйсэд мэдэрэнгеэр ажаллахал байха.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: адуулжа ябаһан үхэрэйнгөө толгой бүриин шэгнүүрые июнь һарада хоног бүри 1000 граммаар нэмээһэн малшан Николай Цыденжапов.

...Орохо нараншье улам түргэдэжэ, Баруун шэлын саатуур тэрэнэй шургаха уеэр һэрюунэй амин ороходол гэнэ. Анаае уруудаһан ябаган һэбшээн үдхэн ногооной толгойе үлэ мэдэг эльбээд абана. Энэ уеэр мал шэгнэлгэшье дүүрэжэ, Иван Игнатьевич дансадаа тэмдэглэһэн тус бүриин шэгнүүрые шоото татан хамтадхажа эхилнэ. Эгээ һүүлдэ шэгнүүлһэн хэдэн бурүунууд ээлээ алдаһандаа мөөрэлдэһөөр хойто хадын хаягаар бэлшэжэ ябаһан һүрэг тээшэ ябууд дундаа ногоо зулгаан-зулгаан яаран алхалалдана.

Үшөө һайн үрэ дүнтэйгөөр июлиие үдэшэхыень хүсөөд, бидэшье баһал һөөргөө бусаа бэлэйбди.

Г. ЦЫРЕТОРОВ,
манай тусхай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Цырен-Базар Цыбиков адуулжа байһан залуу малые отделениин бригадир нүхэр Ильин шэгнэжэ байна.

А. ИСТОМИНОЙ фото.

ЗУРАГЛАЛ

АЖАЛДА ХҮМҮҮЖЭҺЭН ХҮН

Арбан дүрбэн жэл үнгэрөө. Михаил Шантонович Очировтай үшөө арбан зургаатай ябаха үедэнь заводой нэгэ хамтын байра соо танилсаа һэм. Набтархан аад, нарһотар бэетэй, абари зангаар номгохон хүбүүн урдаһаамни миһэлзэн, аяар Баргажан нютагһаа эндэ ажаллахаар ерээб,—гээд ехэл бэедээ этигэнгеэр хөөрэбэ.

Ашата эхынгээ амтатайхан хүхынь хоёрхонь һара соо хүхөөд байхадань эжынь гээгдэжэ, абынгаа хэлэһэн алтан юрөөлынь ойлгохогүй багахан, табатайхан байхадаа эсэгэһээ үлэжэ үншэрһэн Миша хүбүүе хүнэй зэргэдэ хүрэтэрнь хүүгэдэй байшан хүмүүжүүлжэ, залуухан наһанайнь гэрэлтэ замда гаргаа. Арбан зургаа наһан... Гараа ганзагада хүргэжэ, хүлөө дүрөөдэ хүргэһэн эдир наһан.

...Зургаан һара үнгэрбэ. Нэгэтэ вагон хабсаралгын цех соо гар хюроогоор хабтагайнуудые хюроодэжэ байтарнь Михаилтай уулзашабаб. Ехэл хүхюу баяртай урдаһаамни миһэлзэнэ. Зүүн энгэртэнь комсомолой значок толотоно. Хэзээнһээ эндэ ажаллаһан тухайнь биншье баярлан асуубаб.

—Ажаллажа эхилһээр һара тухай болооб, шэнэ вагонуудые хабсаргалсанаб,—гээд дүтэхэнэ байһан машина тээшэ заажа,—тэрүү станогто ажалладаг хүм, хабтагайнуудые мүлижэ тон нарин гурбинуудые гаргадагби, нүхэр үбгэжөөлни намда заажа ехэл туһалдаг. Одоол зориһон хүсэлөө эхилбэбдаа...

Вагоной ханын хабтагайнуудые хоноожо байһан наһатайшаг буряад хүн хажуудамнай ерээд, Михаил тээшэ урихаар хаража:

—Юрэдөөл, «хүн болохо багаһаа» гэдэг. Энээхэн хүбүүтнай залуухан наһанһаа һүбэлгэн дүрэтэй, оролдосотой юм. Модошо дарханай һургуули ехэл һайнаар дүүргээд ерээ бшуу,—гэжэ байжа Михаилые магтаба. Тиихэдэл Михаил Очиров зургаан һара соо ФЗУ-да һуража, модошо дархан болоод, ЛВРЗ-гэй вагон хабсаралгын цехтэ арбан зургаатайһаа ажаллажа эхилбэ.

Үдын эдеэлгэнэй үе. Хөөрэлдэжэ һуутараа Михаил гэнтэ һанаа алдаад, дуугүй болошобо. «Эжы аба» гэһэн энхэргэн дулаахан нэрэнүүдые сэдьхэл зүрхэндөө дурдажашье болоо ёһотой. Гэнтэ толгойгоо үргэжэ,—аба эжыгээ хүсэд һайн мэдэхэшьегүй даа. Тиигэбэшье тэдэнэйнгээ ашата һайхан нэрынь нэрлүүлжэ, намайе үншэрүүлэнгүй хүмүүжүүлжэ, эды болгоһон ашыень Эхэ орондоо харюулха ёһотойб. Бухы наһандаа үнэн сэхээр оролдожо ажаллахаб,—гээд Михаил сэхэ урагшаа шэртэн һууба. Ямар һайхан арюухан сэдьхэл гээшэб. Нээрээшье, тэрэл үдэрһөө эхилээд оролдосотойгоор, аргагүй шунал абьяас ехэтэйгээр ажаллажа ороо һэн. Тэрэл арбан зургаан наһандаа Ленинэй нэрэтэй комсомолой гэшүүн болоо.

Арбан зургаа наһандаа ажаллаха гээшэ бэлэн бэшэ, үшөө ажалынь нарин нягта, гурбилаа хоноодһонуудые бурууугаар хэбэл сэнтэй һайн модо, хабтагайнуудые гэмтээхэш. Тиимэһээ час, минута бүхэндэ хинан шалгажа, тэсэбэритэйгээр ажаллаха хэрэгтэй. Тиигэбэшье һаань, Михаил залуухан наһанайнгаа тогтууригүй хүлгөөтэ зүрхөөрөө эрид шиидэнгеэр, урагшаа шэн габьяата ажал тээшэ шурган ороо һэн. Энэ үедэнь түмэр замшадай һайндэр дүтэлһэн, вагонно цехэйхидэй дунда эршэтэ мүрысөөн дэлгэрбэ. Дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые абаха тухай хөөрэлдөөнүүдэй болоходо Михаил эгээ түрүүлэн:

—Үдэрэйнгөө даабариие холо үлүүлэн дүүргэхэб,—гэжэ уялга абаа һэн.

Үдэр бүхэндэ нормо хахад, хоёр нормо дүүргэхэ гээшэ дүршэл шадабари багатай, хуулиин наһанда һаяхан хүрэжэ ябаһан хүбүүхэндэ хүшэрнэг байгаа. Тиигэбэшье Михаил урданайхиһаал хүхюу зугаатай болошобо. Үглөөгүүр хамагһаа түрүүлээд, дээгүүр хаража урагшаа тэгүүлэн заводо гээшээ алхалдаг болобо. «Энэ, Миша хүбүүмнай һаянай согтой, зоригтой болоо»—гээд тэрээнтэй сугтаа байрладаг хамтын байрынхид, цехэйхидынь хөөрэлдэжэ эхилбэ.

Социалис мүрысөөн улам эршэдэнэ. Михаил хажуушаашье хараха сүлөөгүй ажаллана. Дүрбэн һалаатай хоноодһонуудые зүбөөр түнхижэ ядана, забһартай гү, али уужам дутуугаар түнхигдэжэ, олохон хабтагайнууд гологдобо. Миллиметршье алдахадань хоноодһониинь буруу болошоно. Михаил урагшаа бүхьшөөд станогтоо хабтагайнуудые түнхинэ, түнхинэ. «Һурахаб, шададаг болохоб» гэһэндэл нюдэниинь хурсаар ялабхин, гарнуудайнь хүдэлсэ улам эршэдэнэ. Энэл даа, урагшаа шэн габьяата ажал тээшэ эрмэлзэһэн хүсэл. Залуу хүнэй урагшаа тэгүүлһэн хүсэл...

Михаил аха нүхэдэйнгөө үнэтэй дулаахан заабари дүршэлһөө жэшээ абажа, ехэл шуналтайгаар оролдон, үдэр бүриингөө даабариие 100—120 процент дүүргэдэг болобо. Энэмнай Михаил Очировай залуу наһанайнь эгээ түрүүшын ажалай амжалта мүн.

Эгээ мүнөө үедэ нүхэр Очиров шэрэм шудхалгын цехтэ ажаллана. Электровозой, тепловозой, вагоной сахаригуудай шэрэм түүлхэнүүдэй шудхагдахатайнь сасуу тэрэниие Михаил механическа алхаар жэгдэлжэ, тус бүридэнь шалгажа голодоһогүй һайн детальнуудые бэлдэнэ. Ута түмэр стол дээрэ һаяхан шудхагдаһан томошье, жэжэшье детальнуудые дүрэтэй түргэноор жэгдэлнэ. Нимгэн, зузаан газарнуудтань тон наринаар шалгажа жэгдэлээгүй һаа шэрэм детальнууд хэлтэрдэг, гантадаг байгаа. Аяар таба, зургаан зуун хэһэг детальнуудые нэгэ халаан соогоо жэгдэлжэ, шалгажа бэлдэхые шармайн оролдоно.

Михаил Шантонович Очиров мүнөө үшөөл залуу, һая гуша хүрэжэ ябанхай. Тиигэбэшье хахад наһаяа ажалда зорюулаа. Эндэһээ хойшо үшөөл ехэ аша туһатай ажал бүтээхэб,—гэжэ арюун һайхан хүсэлһөө хэлэнэ. Партида орохоёо бэлдэжэ байнаб, —гээд омогорхон нэмээнэ. Мүнөө локомотив-вагон заһабарилгын заводой хүдэлмэришэдэй заһабарилдаг тепловоз, электровозуудта Михаил Очировай шалган жэгдэлһэн түүлхэтэй сахаригууд олон байха. Тэрэ арба нэгэн жэл соо эндэ ажаллаха зуураа хэдэн олон паровоз, вагонуудые заһабарилгаа гээшэб!

Мэнэ һаяшаг һэн. Михаил түмэр гагнажа байба.—Ихэдээ яажа байнаш,—гээд һонирхон асуубаб.

—Энэмни баһал аша туһатай ажал юм. Эдээхэн түмэрнүүдые холбоогүй һаа, халаамнай һаатахаяа байна...

Михаил Очиров гурбан һара соо һуража электрогагнуурша болоод, тон шухала юумэнүүдэй эбдэрхэдэнь ажалайнгаа забһараар тэрэниие гагнана.

Үдэшэндөөшье ажалай сагай дүүрэһэн хойно Михаил Шантонович гэртээ байдаггүй юм. Һаяхан би Очировайда ошобоб. Үргэлжэ зутаатай, хөөрөөтэй байдаг Роза һамганиинь урдаһаамни миһэлзэн, арайл хожомдоот, мүнөөл ошоо һаатнай штаб соогоо байгаа ёһотой,—гэбэ. Михаил Очиров арадай дружинын гэшүүн юм. Ажалайнгаа һүүлээр энэ залуу хүн баһал аша туһатай хэрэг бүтээжэ, арад зондоо алба хэжэ ябана.

Ажал хэжэ хүмүүжэһэн, хүн болоһон энэ нүхэр мүнөө хоёр хүүгэдтэй хотоймо һайхан айл болоод һууна. Олон жэлдэ үнэн сэхээр ажаллаһаниинь олондо мэдээжэ. Арбан зургаа наһанһаа Ленинэй комсомолой гэшүүн, ажалша түрүү хүбүүн Михаил Очировай намтар тухай хураангыгаар хэлэхэдэ, иимэ.

Н. ЦЫНГУЕВ.

ОРОЛДООД БАЙХАДА ИИМЭ

Алта малтан абадаг Ципиканай приискын управлениин коллектив энэ сезониие эмхитэйгээр, һайн бэлэдхэлтэйгээр эхилһэн юм. Алта малтан абадаг драганууд хараалагдаһан болзорһоо урид ашаглалгада тушаагдаа. Мастер В. А. Арискин, бригадирнууд В. Н. Махов, Н. Н. Непомнящих, Е. Л. Проскуряков гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг 430, 440, 431-дэхи драгануудай коллективүүд эгээл түрүүлэн ажаллажа эхилһэн байгаа. Эртээнһээ һайнаар заһабарилагдаһан агрегадууд хараалагдаһан болзорһоо 10—15 хоногоор уридшалан ашаглагдажа эхилээ. Мүнөө алта малтаха элһэнһээ сэбэрлэн угааха ажалда шэнэ, нарижуулан һайжаруулагдаһан технологи хэрэглэгдэнэ. Энээнэй ашаар алта гээхэ ябадал усадхагдажа байна.

Горнягууд эршэмтэй шангаар ажаллажа байнхай. Аха дүүнэр Михаил, Николай Кухтинтан хада уулатай, геологическа талаараа бэрхэшээлтэй газарта һайн дураараа ошохо үүс[хэл] гаргаа. Мүн урдань гээгдэжэ ябаһ[ан] Карафит участогай коллектив мүн эмхитэй һайнаар ажаллана. Тэдэн[эй] управлени доторoo эгээл түрүүлэн [ал]та малтан абаха хахад жэлэйнгээ даабариие болзорһоонь урид, июниин 17-до дүүргэбэ. Мүн Б. М. Русаков даадаг Маловска участогай горнягууд июниин 25-да хахад жэлэйнгээ д[аа]бари дүүргээ.

Зарим участогуудай эршэмтэй ш[ан]гаар ажаллаһанай ашаар Ципикан[ай] управлени алта малтан абаха ха[хад] жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь ур[ид] дүүргэбэ. Магаданай алта мал[таг]шадай үүсхэлые дэмжэн, управлени[и]мнай горнягууд түсэбһөө гадуур [...] алта малтан абахын түлөө ехээр ор[ол]дожо байнхай.

Ф. КОЛОБОВ,
Ципиканска приискын управлениин главна инспектор.
Баунтын аймаг.

КИРОВ. 110—120 мянган километртэ ябахада хүрэхөөр тиимэ һайн шинэнүүд тухай ашаанай автомобильнуудай нилээд олон жолоошод шэбшэн һанажа ябадаг юм. Автомашинануудта хэрэглэгдэхэ иимэ бүхэ һайн шиинэнүүдые бүтээжэ гаргаха хүдэлмэри Кировска шиинын завод хараалагдаһан болзорһоо жэл урид эхилээ. Шэнэ 8,25—20Р гэжэ маркын болон мүн металлическа кордотой шиинэнүүдые туршажа үзэхын тулада завод бүтээжэ гаргаа. Иимэ шиинэ 160 мянган километртэ ябахада хүрэхэ гэжэ тухайлагдана. Гүрэнэй шатада эдэниие туршажа үзэлгэ мүнөө зун үнгэргэгдөөд, һүүлээрнь олоор бүтээн гаргагдадаг болохо юм. Эдэниие ухаалан бүтээлгэдэ конструкторһаа эхилээд хабсаргагшад хүрэтэрөө бултадаа хабаадалсана. Зураг дээрэ (зүүн гарһаа): заводой конструктор Н. С. Кузнецов, хабсаргагша А. А. Скурихин, шэнэ түхэлэй шиинэнүүдые бүтээдэг участогай начальник Е. А. Шитов.

ТАСС-ай фотохронико.

АРАДАЙ БАЯЛИГАЙ АБДАР

ГЕОРГИЙ УВАРОВ, СССР-эй Госпланай дэргэдэ химиин промышленность эрхилхэ Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшын орлогшо

Советскэ Союзда химиин промышленностиие арадай баялигай абдар гэжэ нэрлэдэг. Индустриин энэ һалбари экономикоёо хүгжөөлгэдэ шиидхэхы нүлөө үзүүлхэһээ гадна, арад зоной байдалые улам баян дэлгэр болгохо хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэнэ.

Совет гүрэн һүүлэй табан жэлэй турша соо хими хүгжөөхэ хэрэгтэ урда 40 жэлэйхиһээ 1,5 дахин шахуу ехэ мүнгэ зөөри табиһан байна. 35 ехэ завод, 250 гаран химическэ томо үйлэдбэри шэнээр баригдаа. Эдэ шэнэ предприятинууд мүнөө химиин индустриин гол һан жасануудай гурбанай хоёр хубинь болоно.

АЙХАБТАР ЕХЭ ДАЛАЙСА БА ЭРШЭ

Хэһэн бүтээһэн юумэмнай ехэ. Гэхэ зуура, химиин промышленностиие саашадань хүгжөөхын тула КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1963 оной) Пленумэй хараалһан хэмжээ ябуулганууд дэлхэйн түүхэдэ үзэгдөөгүй ехэ дэлисэтэй. Химиин продукци үйлэдбэрилгын ниитэ хэмжээн 1964—1970 онуудта 3—3,3 дахин ехэ болохо юм. Долоон жэлэй туршада химиин 200 шахуу предприяти шэнээр бариг даха, 500 гаран предприяти һэльбэгдэн шэнэдхэгдэхэ. Энэл үе соо химиин промышленностиие хүгжөөхэ, хүдөө ажахыда хими нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ хүдэлмэридэ 42 миллиард үлүүтэй түхэриг һомологдоно. Гэхэ зуура, үнгэрэгшэ табан жэл соо иимэ һомололгын хэмжээн 5,3 миллиард түхэриг байгаа.

Хими иимэ ехээр хүгжөөхэ дэлисэ, хурдабшалал Совет орон дотор бэелүүлжэ шадагдаха гү? Шадагдахань лабтай. Шухала бүхы хэрэгсэлнүүд орон доторнай бии. Хэрэгтэй материал, эрхим зэргын хүндэ индустри, түрүү наука ба техникэ бии. Түүхэй эдэй баян базашье бии: фосфоридой, калийна дабһанай, сулгы серэ, нефть, элдэб газай нөөсын талаар СССР-най дэлхэй дээрэ түрүү һууринуудай нэгые эзэлнэ. Дүршэлтэй бэрхэ хүдэлмэришэд, инженернүүд, техникүүд-химигүүд бии болонхой.

Мүнөө жэлэй мэдээнүүдһээ харахада, совет химигүүд ба барилгашад КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй табиһан зорилгонуудые нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ байна.

ХҮДӨӨ АЖАХЫДА ЗОРЮУЛАН

Минеральна утэгжүүлгэнүүдые үйлэдбэрилгын хэмжээн 1970 ондо 80 миллион тонно болохо юм. Бүри мүнөө жэлдэ 25 миллион тонно үлүүтэй минеральна утэгжүүлгэ үйлэдбэрилэн гаргаха ёһотой байнабди. Манай химигүүд түрүүшын һараһаа эршэмтэй габшагайгаар ажаллан, үнгэрэгшэ жэлнүүдэйнгээ туйлалтые горитойгоор үлүүлээ. Утэгжүүлгэ, ургаса хамгаалха химиин зүйлнүүдые хүдөө тосхондо үгэлгэ түсэбэй ёһоор, заримдаа үлүүлэн дүүргэгдэнэ. Утэгжүүлгын шанар һайжаруулагдаа. Холимол ба орёо утэгжүүлгэнүүдые монсогорхон болгохо хүдэлмэри эмхидхэгдээ, шухала шэмэтэ зүйлнүүдые хүрьһэндэ нэгэн доро шэнгээхэ арга олгоо.

Хими ехээр хүгжөөлгын хэрэгые түргэдхэхэ түсэбэй ёһоор шэнэ предприятинууд баригдана, мүнөө ашаглагдажа байһан заводууд ба комбинадууд үндэһөөрөө һэльбэгдэн шэнэдхэгдэнэ. Жэлэй эхинһээ хойшо химиин олохон предприяти баригдажа дүүргэгдээ. Жэшээлэн хэлэбэл, Чирчигэй электрохимическэ ба Салавадай нефтехимическэ комбинадуудта холимол утэгжүүлгэ—карбамид үйлэдбэрилхэ предприятинууд ашаглалгада оруулагдаа.

Ургамал хамгаалха химиин зүйлнүүдые —хоро-химикадууд ба гербицидүүдые гаргалгын хэмжээн 1-дэхи кварталда 50 процентээр нэмэһэн байна. Энэ продукциин сортнь улам ургэдхэгдөө. Жэшээлхэдэ, Гүрэнэй прикладной химиин институдай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэдэй Шелковско химиин заводой коллективтэй хамта бии болгоһон карбатион гэдэг зүйл һайн шанартай байһанаа харуулба. Энэ хорон хорхой шумуулнуудые һүнөөхэһөө гадна, ургамалнуудай хүрьһэн соохи элдэб үбшэн үүдхэдэг зүйлнүүдые үгы хэдэг байна.

ЭД ТОВАР ЭЛБЭГЖҮҮЛХЫН ТУЛА

Арадай хэрэглэмжын эрхим шанартай элдэб эд бараа бүтээн гаргаха хизааргүй ехэ арга боломжо химиин ашаар бии болгогдоно гэжэ хэлэгдээ һэн. Тиимэ эд бараануудай заримые бүтээхын тула химическэ утаһанууд: хэмэл, целлюлозоор бүтээгдэдэг, мүн нефть, газ болон бусад зүйлнүүдһээ бүйлүүлан бүтээгдэдэг синтетическэ бодосууд хэрэглэгдэнэ.

СССР дотор химическэ утаһануудые бүтээн гаргалга 1970 ондо 1.950 мянган тонный хэмжээтэй болохо, тайлбарилан хэлэбэл, долоон жэлэй турша соо 4 дахин нэмэхэ байха. Иимэ ургалтын эхин табигданхай. Манай химиин промышленность түсэбтэ даабаринуудаа һара бүри үлүүлэн дүүргэнэ. Лапсан, капрон, ацетон торгон ба бусад эрхим шанартай утаһануудые гаргалгын хэмжээн илангаяа түргэноор нэмэжэ байнхай. Дотор, гадар хубсаһа, мүн бусад хэрэгсэлнүүдые оёхын тула химическэ тусхай утаһанууд бүтээгдэдэг болоо.

Советскэ Союз дотор хэмэл арһа, плёнко материалнуудые бүтээн гаргалга һүүлэй үедэ ехээр дэлгэржэ байна. Юрын арһанай орондо хэрэглэгдэдэг эдэ хямда сэнтэй, зохид зүйлнүүд гутал оёлгодо, арһан галантерей бүтээлгэдэ ехээр хэрэглэгдэнэ. Эдэ бүгэдын ашаар гутал оёжо гаргалгын хэмжээн нилээд нэмэжэ, 1970 ондо 650 миллион паар гэхэ гү, али 1963 онойхиһоо 1,5 дахин шахуу ехэ болохо. Улад зоной улам олон болоно байһые хараада абалсан, хүн бүхэндэ дунда жэшээгээр 2,5 гутал хүртэхөөр оёгдохо.

Хэмэл смолаа ба пластмасса химиин шухала зүйлнүүдтэ хабаадана. Эдэниие бүтээн гаргалгын ургалта энэ жэлэй түрүүшын кварталсоо нёдондоной энэл үеынхиһөө 26 процентээр нэмээ. Замбуулиниие шэнжэлгын, атомай болон реактивна хүсэн түгэлдэр промышленность бии болголгын талаар Советскэ Союзай амжалтанууд дотор бидэнэйшье ажалай хубита бии гэжэ химигүүд-эрдэмтэд, үйлэдбэриин хүдэлмэрилэгшэд омогорхоно. Эдэнэр ехэ температура, дараса агаарай ба гадныи элдэб харша зүйлнүүдэй нүлөөе тэсэхэ полимерна материалнуудые бии болгоо. Химиин ашаар манай орон угаа ехэ хэмжээтэй үнгэтэ, шанаржуулагдамал металлнуудые алхаба. Пластмасса ба смолаануудые үйлэдбэрилэн гаргалгын мүнөөнэй хэмжээнтэй жэшэбэл, долоон жэлэй турша соо 6—7 дахин ехэ болохо байна. Мүнөө сагай химиин энэ һалбари иимэ гайхамшаг түргэн алхамаар урагшаа дабшана.

Ехэ химиин шэнэ предприятинууд урданайхиһаа ондоогоор хүбаарилагдан хүгжөөгдэдэг болоо гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Арадай баялигай абдар таһалгаряагүй арьбадхагдан, Совет орон дотор эдлэл хэрэгсэлнүүдые элбэг дэлбэг болгохо ябадалда туһа хүргэжэ байна.

(АПН).

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур.
1964 оной июлиин 5.

РЕСПУБЛИКЫН БАГШАНАРАЙ СЪЕЗДЫЕ УГТУУЛАН

ДҮРБЭН ТЭГШЭ БЭЛЭДХЭЛТЭЙ ДҮЛЭТЭ ПАТРИОДУУДЫЕ ХҮМҮҮЖҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

ҺУРГУУЛИ БҮЛЭ ОЛОНИИТЭ

Тусхай хуудаһан № 4

Бодожо үзэмөөр хоёр асуудал

...нөө үеын хүн зон комму... ...а ажаһууха, ажаллаха гээд ма... ...арти заана ха юм. Тиимэ һэн ...дороһоо ургажа ябаа бага нап... ...е эрхим дээдэ үзэл бодолтойгоор, ...ые бэрхэшээлһээ сухарихагүй, ...зонойнгоо хэрэг үйлэдэ бэеэ ...ээр хүмүүжүүлхэ, һургаха гээ... ...анса һургуулиин, багшанарай ... бэшэ, харин бүхы түрэлхид, ...итын хэрэг, нангин уялга бай... ...нь элитэ. Гахэтэй хамта энээн... ...ргуули гол үүргэ дүүргэдэг бай... ...йха ёһотойншье ойлгогдоно.

...шанар хадаа урогойнгоошье ...урогһоо гадуурнье хүмүүжэлэй ...хэри таарамжатай соонь ябуул... ...эзэ. Хэды тиимэшье һаань, бодо... ...рэг байдал дээрэнь хараад үзэ... ...хүмүүжэлэй асуудал һуралса... ...аа асуудалһаа гээгдэжэ ябада... ...илангаяа элеэр обёоргодоно. Хэ... ...һайн һуралсабашье, социалис... ...рим эбдэхэ, мүнөө үеын хүн зо... ...жабайдалда таарахагүй ааша ...а, сахил журамаа бүдүүлигээр ... ябадал һургуулиин һурагша... ...йдалда гаража байдаг.

...иимэ ябадал юун дээрэһээ бо... ... гээд шалтагаануудыень бэдэ... ...үзэе. Заримдаа илангаяа залуу ...нар хүүгэдые хүмүүжүүлхэ ху... ...ри хэдышье һайнаар ябуулхые ...л, үнэндөө хаанаһаань эхилээд ...хэеэ, хүүгэдтэ ямараар ханда... ...ямар хэлээр, ямар удхатайгаар ...лдэхэеэ ойлгожо ядадаг байха ...нэ хадаа бишыхан хүүгэдые ...жүүлхэ, болбосоруулха талаар ...ай бэлэдхэл багатай байдаг дэ... ...болоно гэжэ һанамаар.

...шын һургуули дүүргээд диплом ... тарагшад хүмүүжүүлхэ, болбо... ...лха хэрэгтэ ёһотойл мастернууд ... ёһотой бэзэ. Теэд манай Бу... ...й республика дотор оршодог баг... ...рые бэлэдхэдэг дээдэ ба дунда һургуулинууд һурагшадые хүмүү... жүүлхэ талаар тон хангалтагүй бэ... лэдхэл шадабари дүүргэжэ гарагшад... таа үгэдэг гэжэ сэхэ тэмдэглэе. Мү... нөө үедэ багшанарые бэлэдхэн гарга... даг дээдэ ба дунда һургуулинууд, баг... шанарай бэлэдхэл дээшэлүүлхэ инс... титут энэ асуудалые программадаа шухала бүлэг болгон оруулха сагычь ерээ гэжэ онсолон хэлэхэ байнаб.

Хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин һу... ралсалһаа гээгдэжэ ябаһан үшөө нэгэ шалтагааниие тэмдэглэхэ хүсэлэн... тэйб. Һургуулида ороодүй үхибүүдые хүмүүжүүлхэ тухай гэхэ гү, али би... шыхан үхибүүдые шажан мүргэлэй муу нүлөөнһөө аршалха тухай хэлэхэ хүсэл бии.

Үхибүүе гараһан үдэрһөөнь эхи... лээд хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй юм гээд элитэ багша А. С. Макаренко зааһан байдаг. Хүүгэдэй нялха ухаан бодол оршон тойрон байдалһаа элдэб һайн ба муу талын үзэгдэлнүүдые тон түр... гэнөөр, тэрэ хэбээрнь хадуужа абадаг гээшэ бэзэ. Манай һанахада, һургуу... лида ороодүй багашуулые хүмүү... жүүлхэ хэрэг хангалтагүйгөөр та... [illegible]. Бишыхан хүүгэн [illegible] наһа гүйсэхэдөө, түрүүшынхиеэ һур... гуулиин үүдэ татажа, эрдэмэйнгээ эхи табина. Теэд тэдэ бишыхан хүү... гэд зарим ушарта хуушанай элдэб зан... шалнуудта этигэжэ ябадаг байна. Тэ... дэнэр һургуулида ороходоо тиимэ хуушанай заншалнуудые мэдэхэ бо... лоно бэшэ, харин гэр бүлэдөө хүгшэн аба, эжынэрэйнгээ дүүргэдэг заншал гурим, заримдаа һүзэглэл түшэлгэ ха... рана, шагнана. Ехэшүүлэй үйлэдэдэг элдэб муу талын заншалнуудые һа... жаана. Жэшээнь, нэгэ иимэ ушарал... нуудые хараһан байгааб. Манай ню... тагай нэгэ үхибүүнэй хүгшэн эжы үглөө бүри сайгаа шанаад, дээжыень газаа дүрбэн зүг тээшэ сасадаг, мал үүсэлээд мяха шанахадаа, тэрээнһээ дээжыень галдаа үргэдэг. Бишыхан ашаяа шэрээд ябаһан нэгэ хүгшэн аба хада гүбөө дээрэ үлэ барисын байхада мүнгэ гү, али эдеэ хоолой зүйлһөө табихадаа «үлэ ехэ шамда, үлзы ехэ манда, обоо ехэ танда, олзын ехэ манда»—гэжэ байгаад шэбэнэнэ, үгүүлэнэ.

Эдэ бүгэдые хаража байхадаа, юу... шье мэдээгүй нялха ухаатай бишы... хан хүүгэнэй сэдьхэлдэ гайхал түрэ... хэ, айха, хэмшээрхэхэ, нүгөө талаһаа һонирхохо байна.

Зарим үбгэд, хүгшэд бурхан тахи... лаа шүтэһэн зандаа, сангарил, маани уншуулдаг ушарнуудшье бии. Эдэ бүгэдэндэ бага хүүгэдые хабаадуулха гэжэ оролдодог. Энэнь тэдэниие ком... мунис ёһоор хүмүүжүүлхэ, шэнэ бай... дал байгуулагшад болгохо хэрэгтэ һаад түбэг болодог байһаниинь элитэ. Муу юумые мэдэжэ байгаад, хүүгэдээ баадхадаг, һургадаг ябадал баһа бии. Һайндэртэ зугаа наадан болохо. Һул... ган, эдилгэн болохо. Хүгшэн аба аша хүбүүндээ, баалажа аргадажа байгаад хара архи амасуулаад, «харыт, хү... бүүмни яагаа бэрхэб даа уршагадшье гэнэгүйл»,—гэжэ, хөөршөөн, һайр... хуулан һууха ябадалшье үзэгдэдэг.

Дээрэ заагдаһан ушар баримтанууд манай Хэжэнгэ нютагай зарим булан тохойгоор яһала дайралдадаг.

Гэр бүлэдэ элдэб мухар һүзэгэй, мүн бэшэшье заншал ёһолходоо хүү... гэдэй хабаадалгатайгаар хэхэеэ боли... хо гэдэг тон зүб гэжэ тобшолхо бай... наб. Мухар һүзэгэй элдэб үйлэ хэрэ... гүүд мүнөө үеын бүлын дунда огто гараха ёһогүй. Үбгэ эсэгэ, эжынэрэй нүлөөндэ ороһон—шажан мүргэлэй, хуушанай ёһо заншалнуудые шүтэн баримталжа һураһан үхибүүдые хү... мүүжүүлхэдэ бэрхэшээлтэй байдаг гээшэ бэзэ.

Энэмнай ганса нэгэн хүнэй хубиин хэрэг бэшэ, харин олониитын хэрэг болоно ошуу. Зарим үбгэд, хүгшэд элдэб мухар һүзэгэй, хуушанай зан... шал гурим дүүргэхэ, сахиха гээшэ минии мэдэхэ хэрэг гэжэ һанадаг. Теэд тэрэнь тиимэ бэшэ. Тойрон бай... гаа хүнүүдэйнгээ һанал бодолые хүн... дэлхэ, мүнөө үе сагай эрилтэ заабари дүүргэхэ гээшэ хүн бүхэнэй арюун уялга болоно. Тиимын тула илангаяа дороһоо ургажа ябаа хүүгэдые комму... нис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ түб... хын түрүүндэ һургуули ба түрэлхи... дэй урда харюусалгатай эрилтэ байха ёһотойнь мэдээжэ.

Н. НАМСАРАЕВ,
РСФСР-эй һургуулиин габьяата багша.

БАГША, БААНХАТАЙ УҺАН

Оршон тойрониие—байгаалиин бо... лон обществын элдэб янзын үзэгдэ... лые һургуулиин һурагшадта мате... риалистическаар тайлбарилан ой... гуулха, илангаяа хуушанай харша үлэтдэлнүүдэй нэгэн—шажан мүргэл... дэ эсэргүүгээр хүмүүжүүлхэ хэрэг баг... шанарай, олониитын нэгэн шухала зорилго мүн. Шажанай хуурмаг ном... нолые элишэлэн шүүмжэлхэ хэрэгтэ манай Ивалгын дунда һургуулиин багшанар-предметнигүүдэй хажуугаар эхин буряад классуудай багшанар атеистическэ хүдэлмэри ябуулха ехэ арга боломжотой. Яахадааб гэхэдэ, эхин шатын һургуулиин багшанар, нэгэдэхеэр, гол түлэб нютагай зон, тиимэ һэн тула һурагшадайнгаа тү... рэлхидэй ямар ажаһуудалтайе, зан заншалые һайса мэдэдэг. Хоёрдохёор, хэшээлнүүдээ һурагшадайнгаа түрэл... хи хэлэн дээрэ хэдэг, орёо, ойлгосо... гүй зүйлые үндэһэн хэлэн дээрэ тайл... барилхада хүнгэн хаям. Эдэ тобшоло... лоо иимэ баримтануудаар батадха... маар.

Дүрбэдэхи классай багша З. А. Арсаланова байгаалиин шэнжэлэлэй ээлжээтэ нэгэ хэшээлдээ уһанай гур... бан янзын байдал, тэрэнэй эрьесэ ту... хай, ямар ушарһаа бороо, аадар ороноб, сахилгаан болоноб гэжэ хөө... рэлдөө хэхэдээ, эдэ үзэгдэлые хэн юун гэжэ тайлбарилха байнаб гэжэ асууба.

Багша: Ямар шалтагаанһаа сахил... гаан болодог бэ?

Һурагша: Тэнгэриин эзэн—луу һүүлээрээ шарбана, тиихэдэнь сахил... гаан болоно.

Багша: Хэн шамда тиигэжэ хэлээб?

Һурагша: Нагса эжымни.

Багша: Юундэ бороо ороноб?

Һурагшань: Баян-Тугад, Табхар ун... дэрнүүдые тахихада.

Багша: Яахадаа тиимэб?

Һурагша: Бороо гүйха гэжэ хүгшэн баабаймнай зун Табхарта гаража ерээ.

Иимэ сэхэ руунь хэлсэһэн хөөрэл... дөөн үхибүүдые ехэтэ һонирхуулжа, халуун арсалдаан, ярилдаан үүсхэг... дэбэ. Тиигээд багшань һурагшадтаа ямар шалтагаанһаа хура, бороо ородог бэ, юунһээ боложо тэнгэри дуугарна, сахилгаан болоноб гэжэ тайлбарилан хэлээд, һүүлээрнь туршалга хэбэ.

Баанхатай уһанай бусалхада уурал дээрэнь саһатай табаг барижа. Таба... гайнь оёор хүлэржэ, уһанай дуһалнууд сутларжа, доошоо унана... Туршалга дээрэһээ—уһан халахадаа уурал бо... лодог, хүйтэндэ дайралдахадаа дахин уһан, бүри ехээр хүрэхэдөө саһан, мүльһэн болодог, тиигэжэ дэлхэйдэ уһанай эрьесэ үнгэржэ байдаг юм гэ... жэ һурагшад эли тодоор ойлгобо.

Түүхын хэшээлдэ «Шуһата воскре... сени» гэжэ темэ гарахадаа нүхэр З. А. Арсаланова поп Гапоной харата муухай ябадал, шажан дарлагша ан... гинуудай тала ходо баридаг, хамгаал... даг байһан тухай һурагшадтаа дэлгэ... рэнгыгээр хөөрөөд, зураг картинануу... дые харуулаа. Буряад орондо колхоз байгуулжа, соёл гэгээрэл дэл... гэрүүлжэ байһан тэмсэлэй үедэ буд... дын шажантанай, лама бөөнэрэй бая... шуултай үгэсэжэ, Совет засагай урда... һаа эсэргүүсэһэн баримтанууд тухай багшань һурагшадтаа хэлэһэн, Ц. До... ной «Брынзын санха» гэжэ номһоо зохихо хэһэгүүдые үхибүүдтэ ун... шуулһан байна.

Нүгөө эхин классай багша Дарья Сампиловна Сампилова гурбадахи классда ном зааха зуураа, мүн лэ хэ... шээлнүүдэйнгээ темэдэ зохилдуулан, шажан һүзэгэй номнолой худал хуур... маг байһаниие элирхэйлэн ойлгуул... даг. Жэшээлхэдэ, түрэлхи хэлэнэй тайлбарилан уншалгын хэшээлдэ «Сагай уларил» гэжэ темэ гарахадаа нүхэр Сампилова аадар бороо, баро... метр гэһэн асуудалнууд дээрэ онсо тогтоһон байна. Барометр гээшэ сагай уларилай хубилалтые уридшалан мэ... дэхэ оньһон прибор юм гэжэ һурагша... дые танилсуулаад, һүүлдэнь «Хурын бурхан» гэжэ буряад рассказай удха тухай хэлэжэ үгөө. Тиигээд Дарья Сампиловна обоо тахижа, «тэнгэриин эзэнһээ» үршөөл эриһэнһээ бэшэ, ха... рин сагай уларилай байдалһаа хура бороо ородог гэжэ тобшолол хэшээ... лэйнгээ түгэсхэлдэ хэжэ, энэ темээ дүүргэһэн байна.

Эдэ багшанар гансал хэшээлнүүд дээрээ урданай шажан мүргэлэй ном... нолые хурса тодоор шүүмжэлхынгээ хажуугаар, һурагшадайнгаа зарим һүзэгтэй түрэлхидэй гэртэнь ошожо, өөр өөртэйнь хөөрэлдэдэг, алдуу эн... дүүень ойлгуулан хэлэхые оролдодог.

В. БАЛЬЖИЕВ,
Ивалгын дунда һургуулиин директор.

...АМТААРАА ОРОЛДОБОЛ, ҮРЭ ЕХЭТЭЙ БАЙХА ҺЭН

... бүлынхид, багшанар, ниитын ...үүд: партийна, комсомолой ор... ...цинууд ургажа ябаа үетэниие ...жүүлхэ гэһэн эгээн харюусал... ... зорилго дүүргэхэ үүргэтэй.

...ртиин ЦК-гай июниин Пленум ...оор жэл үнгэрбэ. Соёл сурталай ...мэри бүхы дээрэнь улам һайжа... ...а тухай заахадаа, научна атеиз... ...талаар дэлисэ ехэтэйгээр, онцо... ...ор, хүн зоной этигэхээр ойлгуу... ...ын хүдэлмэри ябуулха гээд энэ ...умэй тогтоол соо тэмдэглэгдэн... ... Манай партийна организаци ...й һургуулиин коммунистнууд ...зой отделениин партийна орга... ...цитай хамта юм) хүмүүжэл — ...босоролой хүдэлмэри ябуулхадаа ...заабари хүтэлбэри болгодог юм. ...рьёо нютагта оршодог «Комму... ... колхозой 2-дохи отделениин ...шуул юрэнхы эрдэмээ дээшэ... ...ын түлөө добтолгодо оролсон... ...Ямар нэгэн шалтагаанаар 8 ... дүүргээгүй залуу колхознигууд ... бии. Эдэнэр ажалһаа һамшан... ...һураха гэжэ шиидэе. Тиигэжэ ...тэдэй хүсөөр хүдэлдэг үдэшын һургуули нээгдээ һэн. Манай һургуу... лиин багшанар энэ хэрэг бэе дээрээ даажа абанхай. Һуралсалай үнгэрэг... шэ жэлдэ 5—6-дахи классууд нээг... дэжэ, хүдөөгэй залуушуул һуралсаа. Хамтадаа 31 хүн байгаа. Эдэнэрэй 29-ниинь удаадахи классуудтаа оро... һон байна. Олон залуушуул эрдэм ажал хоёрые зохилдуулан, һайнаар һуралсана. Тракторист Василий Бад... маев, малшад Николай Яньков, Алек... сандр Яньков, һаалишан Мария Гы... рылова болон бусад һурахадаашье, ажаллахадаашье абьяастайнууд. Иигэжэ хүмүүжэл-болбосоролой хү... дэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр ябуулха, энээндэ хүдөөгэй интеллигенци, нэн түрүүн багшанар эдэбхитэйгээр ха... баадаха уялгатай гэжэ тобшолхоёо һананаб.

Иигэжэ хүн зоной ниитэ эрдэм дээ... шэлүүлһэнэй үндэһөөр манай ажабай... далда шэнэ үе сагай ёһо заншалнуу... дые нэбтэрүүлхэ, хуушан сагай хог үлэгдэлнүүдые эсэслэн усадхаха хү... дэлмэри үргэнөөр ябуулха гэжэ орол... додог гээшэбди. Манай партийна ор... ганизаци, багшанар (эдэнэрнай бул... тадаа агитаторнууд) һургуулиин үхи... бүүдэй гэр бүлынхидэй дунда атеиз... мын асуудалаар хөөрэлдөө хэдэг, тус тус хүнүүдтэй ярилдадаг байна. Ма... най нютагта, бэшэ тээгүүршье хуу... шанай ёһо заншал (обоо тахиха гэхэ мэтэ) дүүргэхэ ушар ганса нэгэ үзэг... дэдэг байха. Эдэ бүгэдэ хадаа бага хүүгэдтэ ехэ нүлөөтэй байхаяа һана... даг. Тиимэһээ мүнөөнэй үе сагта научна атеизмын хүдэлмэридэ ехэ һа... налаа табидаг байһамнай ойлгосотой.

Байгаалиин үзэгдэл тухай, мүнөө... нэй эрдэм техникын гайхамшаг түй... лалта тухай лекци уншуулдаг байна... бди. Эдэ бүгэдые научна талаар хэлэ... жэ байхада үлүү бэшэ.

Эдэ бүгэдэндэ партийна организа... цинууд, гэр бүлынхид анхаралаа та... билсаа һаа, хүмүүжэл-болбосоролойм... най хүдэлмэри бүри урагшатай байха.

Ц. САГАЛЕЕВ,
Зэдын «Коммунизм» колхозой 2-дохи отделениин партийна организациин секретарь, Буряадай АССР-эй һургуулиин габьяата багша.

ХОЁРДОХИ ЖЭЛЭЭ НЭГЭШЬЕ ҺУРАГШЫЕ ҺУУЛГАХАГҮЙ

Багшанарай коллектив бүхэнэй үмэнэ иимэ зорилгын табигдадаг байһаниинь ойлгосотой. Манайшье һургуулиин багшанар партиин ЦК-гай июниин Пленумэй шиидхэбэриин эрилтын ёһоор һуралсал хүмүүжүүл... гын хүдэлмэри улам һайжаруулхын түлөө тэмсэжэ байнхай.

Һуралсалай энэ жэлдэ манай һур... гуулиин багшанар нэгэшье үхибүүе нэгэ класстань хоёрдохи жэлынь һуулгахагүй гэһэн зорилготойгоор хүдэлжэ гараабди. Энээнтэй хамта һурагшадай дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайжаруулха гэгдэһэн байгаа. Сахил журам эбдэхэ ябада... лые эсэслэн усадхахын тулада гэр бүлынхидтэйшье хүдэлмэри ябуулаг... дадаг байха.

Һуралсал-хүмүүжэлгын энэ гол шухала зорилгые багшанарай кол... лектив бэе дээрээ даажа гарадагынь ойлгосотой. Һурагшадай коллектив, олониитэ эдэбхитэд—гэр бүлынхидэй туһалалсадагынь мэдээжэ бэзэ. Энэ хэрэгтэ багшын гол үүргэтэй хада эдээн тухайда хэдэн үгэ хэлэе. Үхибүүдые хүмүүжүүлхэ, һургаха... даа ехэ дүй дүршэлтэй болоһон, ша... дабаритай багшанар манайда олон. Республикын һургуулинуудай габь... яата багша Долгор Намжиловна Нам... жилова, «Арадай гэгээрэлэй отлич... ник» гэһэн солотой Дашима Цыренов... на Цыренова, Екатерина Васильевна Цыбикова, Елизавета Гылыковна Осо... рова болон бусад манай эрхимүүдэй тоодо оролсоно.

Һуралсалай энэ жэлдэ манай үрэ дүнгүүд ямар бэ? Хоёрдохи жэлээ нэгэ класстаа һууха ябадал эсэслэн усадхажа шададдаагүй гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй. Һуралсалаймнай дүн 96,5 процент болоо. Манай түрүү багша... нар өөһэдынгөө класста эрхим үрэ дүн туйланхай. Эхин классуудай 9 багшанарай 8-ниинь һуралсалай жэл һайнаар дүүргээ. Нэгэшье һурагшань хоёрдохи жэлээ нэгэ класстаа үлөө... гүй. Мүн ахалагша классуудай 7 багшанар иимэ үрэ дүнгүүдтэй.

Манай түрүү багшанар оролдосо... той һайнаар хүдэлөө, тиигэжэ һайн үрэ дүн туйлаа. Үзэһэн материалы... ень үхибүүдтэ һайнаар ойлгуулхын тулада эдэнэр ехэ оролдолго хэшээл гаргадаг гээшэ. Эхин классай багша бүхэн нэгэдэхиһээ 5-дахи класс хүрэтэр заадаг гуримтай. Үгышье һаа, 5-дахи классһаа эхилээд, 8-да... хи хүрэтэр нэгэ предмет заадаг гу... рим тогтоогдонхой гээшэ. Иимэ гу... рим хаанашье бии ааб даа. Харин багшанарай һэлгэхэ ябадал үсөөн гэ... жэ би энээнтэй хамта тэмдэглэхэ хү... сэлэнтэйб. Энэмнай һуралсалда ехэ удха шанартай ха юм. Нүгөө гурим тухай олон юумэ хэлэлтэшьегүй, юуб гэхэдэ, энэмнай багша бүхэндэ мэ... дээтэй асуудал ха юм даа. Нэгэ үхибүүе хоёрдохи жэлынь нэгэ класста һуулгаха ябадал усадхаха гээшэмнай багшын нэрэ солын, һэш... хэлэй, сэдьхэл зүрхэнэй хэрэг мүн гэжэ тобшолое.

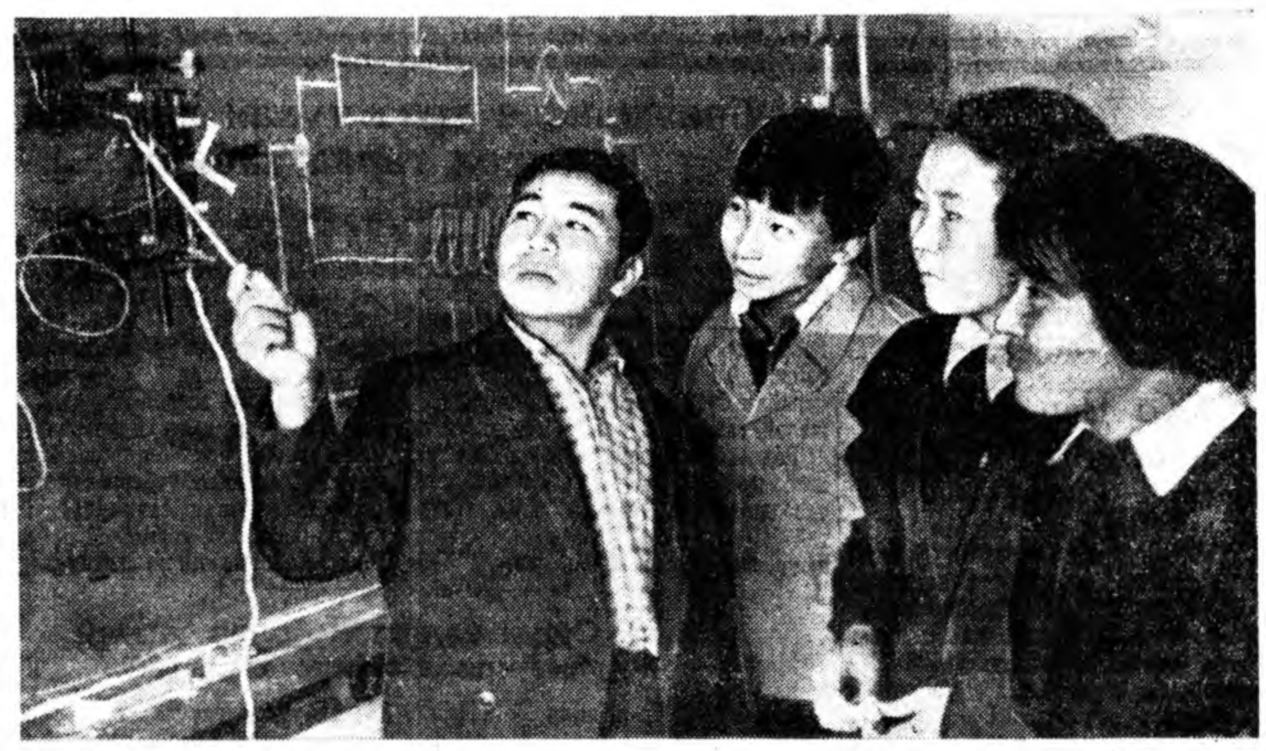
Манай һургуули 1962—1963 оной һуралсалай жэлһээ эхилэн, ком... мунис ажалай коллективэй нэрэ зэр... гын түлөө тэмсэжэ байнхай. Иигээд байхадаа манай һургуулиин багша... нар түрүүтэй бүхы хүдэлмэрилэгшэд һайн һайхан гурим ёһоор ургажа ябаа үетэниие хүмүүжүүлхэ гэжэ оролдоно. Энэ жэлэй октябрь һара соо манай һургуулиин тогтоһоор 50 жэлэй ой гүйсэхэеэ байна. Энэ ойгоо нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахаар бэеэ зэһэнхэйбди. Багшанаршье, һу... рагшаднайшье иимэ хүсэлэнтэй. Ма... най һургуули хадаа энэ багтаа гэ... гээрэлэй горитой гуламта боложо, 50 жэлэй турша соо олон хүнүүдые һур... гаһан, хүмүүжүүлһэн байха.

Үнгэрһэн 50 жэлээ эрьен хараха болоо һаа, манай һургуули һайн һай... хан гурим заншалаар дабшаһан түү... хэтэй байха юм. Энээнээ улам арь... балхан үргэлжэлүүлхэ гээшэ бидэнэ... рэй арюун уялга мүн. Һуралсалдаа эрхим үрэ дүн туйлахын тулада нэн түрүүн сахил журам һайжаруулха шухала. Нүгөө талаһаа гэр бүхынхид энэ хэрэгтэ туһалха ёһотой. Нүхэр Д. Д. Дарижапов түрүүлэгшэтэй гэр бүлынхидэй комитет һуралсал-хү... мүүжүүлгын хэрэгтэ ехэ туһа нэмэри хүргэдэг байгаа. Муу һурадаг үхи... бүүдэй эхэ, эсэгэнэртэй хөөрэлдэ... хэһөө эхилээд, олон хэмжээнүүд бэ... елүүлэгдэһэн байха.

Һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэ... ри шангадхахын түлөө тэмсэхэтэеэ хамта һургуулиин коллектив Чисаа... ный совхозой дирекци, партийна ор... ганизацитай хамта зохисотой гэр байратай болохо, һурагшадта таа... рамжатай эрхэ байдал байгуулха та... лаар хэмжээ абажа байдаг.

Манай багшанар һургуулиингаа ажалһаа гадуур хүдөөгэй ажалшадай дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулдаг гуримтай. Һурагшаднай ша... дал соогоо совхоздо туһалдаг байна. Хонишодой 4 отарые, һү һаалиин гүүртые шефтээ абанхай. Шэбхэ зөөхэһөө эхилээд, нарай малда таряа ургуулжа, хэнзэ ногоон тэжээл (2 тонноһоо үлүүе) угэһэн байна. Мү... нөө зундаа, намартаа нилээд ехэ ажал хэхэ байха. Иигэжэ һургуу... лиингаа 50 жэлэй ойе ёһотоор угта... ха хүсэлэнтэйбди.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВ,
Хорнин аймагай Чисаанын 8 жэлэй һургуулиин директор.

Хэжэнгын дунда һургуулида һуралсалай боложо байхада абтаһан зураг. Физикын урогто.
Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ХҮҮГЭДНАЙ ХҮХЮУТЭЙ ДАА

...гажа ябаа залуу үетэниие ком... ... үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүл... ...бадал гансал һургуулиин хэрэг ... мүн түрэлхидэй, ниитын орга... ...цинуудай бэелүүлэлсэхэ зорилго ... һургуулиие ажабайдалтай ... холбоотой болгохын тула һүү... ...үедэ яһала ехэ хэмжээ ябуулга... ... бэелүүлэгдэжэ, ашатай һайн ...дүн туйлагдадаг болоо.

...гша оной март һараһаа манай ...ын совет хүдэлжэ эхилээ һэн. ...эр хүдэлмэреэ юунһээ эхилээ... ...хэдэ, өөһэдынгөө микрорайон... ... үхибүүдэй бүридхэл хэжэ, ямар ...най хэды үхибүүдэй байдагые ...хойлһон, тэрэнһээ уламжалан ...дэй ямар наада зугаа, хүмүү... ...тын хүдэлмэри эмхидхэлтэйб гэ... ...бшэһэн, түсэб табиһан байнабди. ...нөө, илангаяа зунай амаралтын ... үхибүүдые зохидоор эмхидхэн, ...ададань туһатай, оюун бодо... ... хүгжэлтэдэ аша үрэтэй аад, ... зугаатай, һонирхолтой юумэ... ...ые эмхидхэхые оролдонобди. Ма... ...кварталай үхибүүдэй һанаха бай... ха юумэниинь корабль юм. Үндэр гэр... нүүдэй тэг дундахи талмайда табигда... һан олон үнгэтэ тугуудаараа далла... һан кораблиин дэргэдэ үглөөнэй 10 сагта кораблиин «команда» сугларжа, улаан тугаа бодходог. Һүүлээрнь үдэ... рэйнгөө хэм графигай ёһоор наада зу... гаа эмхидхэжэ, һонирхолтой хөөрэл... дөө шагнажа гү, али хото город соо... гууруаа экскурсида ябажа, үхибүүд үдэрөө ехэ һонирхолтойгоор үнгэргэ... дэг. «Кораблиин экипажай» хажуу... гаар олон үхибүүд уран һайханай кружогто, теннис болон бусад спор... тын командада орожо, бэлиг шадаба... ряа харуулна.

Теэд эдэ мэтээр эмхидхэжэ байһан зарим тэды юумэмнай үшөөл бага гээшэ, саашадаа үхибүүдэйнгээ дунда бүрил һонирхолтой хэмжээ ябуул... гануудые бэелүүлхэ һанаатайбди.

Ф. КОСТЫРЕВА,
Улаан-Үдэ городой В. Николаева-Терешковагай үйлсын үхибүүдэй комнатын дэргэдэхи ниитын соведэй гэшүүн.

Хоца НАМСАРАЕВ.

ЗУЛАЯА БУХЭҺЭН ДАСАНДА

Энэнь 1933 ондо бэшэгдэ... һэн шүлэг. Гушаад оной үеэр Хоца Намсараевай бэшэһэн зо... хёолнуудынь шажан мүргэлдэ эсэргүү темэдэ бэшэгдэнхэй. Иимэ шүлэгүүдэй нэгые ун... шагшадай анхаралда табигда... на.

Зулаяа бухэһэн дасанда
Зольбохон хулгай шэбээлээ.
Зонховодош мүргэхэ
Хэн байхаб.
Зониинь гэгээрээд хаяжархёо.

Бойпуураа һүнэһэн дасанда
Бузархан хулгай шэбээлээ.
Бурхандаш мүргэхэ
Хэн байхаб.
Буряадынь гэгээрээд
орхижорхёо.

Капитал шанартай шажаниие
Хамгаалха һаналтан байхагүй.
Хабаадан ороха
Хэн байхаб.
Хайрлахаа болёод орхижорхёо.

Хархис хүрэнгэтэнэй шажаниие
Хүндэлхэ үзэлтэн байхагүй.
Хүсэндэнь абтаха
Хэн байхаб.
Хүдэлхөө болёод умхиршоо.

БИШЫХАН ЗУРАГЛАЛ

ҺОНЮУША, ТҮБҺЭНШЭ ХҮБҮҮД

...Табадахи классай һурагшад ...оржо Баяр хоёрой түрэлхидынь ...нэгэнэйнь хүгшэн баабайтан, ...төөдынь гэртэхин колхозойнгоо ...схон һууринуудһаа холо, мал ...ээрэ хүдэлдэг юм. Эдэ хоёр ну... ... дулаанай сагта хэн нэгэнэйн... ... түрэлхидтэ ээлжээлээд лэ ама... ...тынгаа үдэр тудуулан ошодог ...тай. Тиихэдээ айлшархажа, ... эжынэртээ ямбархадаггүй, ...рин мал адууһанайнь харуу... ...гадахи жэжэ божо юумынь ...мһалсаад, бэшэ сагаа ойро ...ронойнь хада ойгоор ябажа, ...таг ороноо шэнжэлдэг байба. ...игэжэ һургуулидахи булангаа ...йгаалиин зүйлһөө элдэб юумэ ...луулдаг юм. Һонюуша, түбһэн... ... хүбүүд илангаяа хадын шулуу ...хюур һайхашаадаг, «шэнжэл... ...», ашагта малтамал бэдэрһэн ...эдир геологууд» гээшэбди гэжэ ...ша, майлаар махадаг һэн.

Намарай нэгэ дулаан үдэр Доржынгоо хүгшэн баабайтанай байдаг һүгын хониной отарада «эдир геологууднай» ерээд:

— Энэ зүүн үндэр хадын саа... нахи хүнхэрые, хүгшэн баабай, юундэ Түмэрэй хүнды гэжэ нэр... лэһэн юм ааб?—гэжэ һонирхобо.

— Юу тэрээ руу бэдэрхэт... найб? Хаанаһаа тэндэ түмэр бай... ха һэм, миил тиимэ нэрэтэй газар юумэ ааб даа.

— Нютагай нэрэ миил һанаан... һаа абтаад хэлэгдэһэн бэшэ. Ха... рин тэндэхи газарай өөрын шэн... жэ, түхэл маяг дүүрялган ехэн... хидээ нэршэшэһэн байдаг юм гэ... жэ географиимнай багша заадаг...

— Хөөрхэн муханадни, үбгэн абынгаа үгэ дуулагты даа.

Таанадһаа байха бишье тэрэ Түмэрэйтнай хүнды ошохоёо жэ... хыгшэб: урдандаа үхэһэн хүниие табидаг газар байһан юм. Юрэ... дөө, тиишэ бү ошогты!—гэжэ үб... гэжөөл һүүлэй һүүлдэ ашанараа эрид хорибо.

Үхээри, шүдхэр, нүгэл дурдажа байжа аргаа оложо ядахадаа, хүг... шэн аба маниие хорино ха гэжэ хүбүүдэй һанаамда ороод, Тү... мэрэй хүнды тушаа бүрил ехээр һонирхобод. Тиин Үдын голой эрье ошохомнай гэжэ үбгэн баа... байнгаа һанаа тэгшэлээд, нээрээ... шье урагшаа гол тээшэ ошоһон аад, буусаһаа далда орон сасуу... гаа, хүбүүдшье ээлүүдгүй зүүл... жээ һурижэ, үндэр хадада гараба. Доронь Түмэрэй Хүнды альган дээрэнь мэтэ эли. Хүндын зүүн урда налуу хажуудань тарялан... гай газар. Дээдэ үндэр талань ма... лай бэлшээри—юрэдөө амитан зо... ной ашаглажа, эдлэжэ байһан га... зар юумэдэл хаям гэжэ хараха... даа, хүбүүд үбгэн баабайнгаа ту... гаар хэлээшэ айлгуур үгэнүүдые бүришье тоохоёо болишобо. Би... шыхан түмэр хүрзэ, толшогорхон алхаханаа һүйбадааһаа абажа, энэ тэрэ шулуу тоншожо, хүдэл... гэжэ, нүүлэ орбонгой оёорой хайр шорой онгилжо, хүбүүдшье тухаа таһаржа оробо...

— Нагса баабай, бидэнэр Тү... мэрэй Хүнды гээшэеэ хараалди. Тэрэш тэрэ даа. Одоол энээниие юун гэжэ һананат,—гээд, Доржо асарһан шулуунайнгаа нэгые һайрхаба.— Таанагүйгтэ? Избёос... хын шулуун. Багшамнай гео... рафиингаа хэшээлдэ эгээл иимэ шулуу асараад, энэмнай шатааг... даагүй шохойн шулуун гээшэ гэ... жэ танюулаа һэн.

Асарһан юумэндээ айхабтар олзуурхаһан хүбүүдэй урма хуха... лан, хүгшэн баабайнь: «Иихэдээ яаһан үрэ саданар абта, тэрэ «дошхон», хатуу Тайлууд баа... байн» шулуу юундэ хүдэлгэбэт? Хаанаһаа, юуламайн избёосхо тэн... дэ байгаа гээбтэ? Үтэр лэ түргэн эдэнээ гаргажа хаягты!» гэжэ байжа уурлаба, олон табы гэмэр... бэ, элдэб аюул баршаг дурдаба. Хүбүүд үбгэн баабайһаа дайганан, тэндээ хоногүй. Мужыхаяа үдэ... рөөр гүйлдэжэ ябашаба. Тиин са... суугаа амаралтын үдэр гэжэ гоёон... гүй, географиингаа багшында гэртэнь орожо, мүнөөхи шулуу... нуудаа яаража харуулба. Баг... шань маһалзан баярлажа, Баяр Доржо хоёрой асараашые жэжэ болгожо, түлигдэжэ байһан пеэ... шэн руугаа хээд: «Хүбүүд, энэт... най избёосхо мүн гээшэ аа гү? Шатаг, тиигээд һүүлдэнь уһа ад... хажа үзэхэбди. Хараарайгты, бүрьялса бусалшаха даа. Зай, га... раа нюураа угаагаад, даб гэһээр сайлан байгты»—гэбэ.

Үглөөдэрынь Доржо Баяр хо... ёр һүгын зүүн хадаһаа избёосхо олоо гэжэ зар туухаг тараба. «Дружба» колхозой правлени тиишэ хүдэлмэришэдые эльгээбэ. Һүүлээрнь избёосхын нөөсэ ехэ бии гэжэ тодороо һэн. Тиигээд үнгэрһэн хабартаа колхозой гэ... шүүд Владимир Ханхаров, Васи... лий Асалханов гэгшэд «хатуу, харуу Тайлууд баабайн» эбэрые уудалжа, ашагта шулууень «ал... дахуулжа» эхилээ. Тэдэнэр хо... рёод хоногто хүдэлөөд, 25 тонно эрхим шанартай избёосхо галда... жа, колхоздоо тушаагаа. Тиигэжэ «Дружба» колхоз энээнһээ урда Грязнуха гэжэ 200-аад модоной газарһаа избёосхо галдажа асар... даг байгаа һаа, мүнөө 7 километ... рэй хараанда өөрынь карьертэй боложо амараа.

Доржын хүгшэн баабайтаниие аша хүбүүнэйнгээ туһаар хажуу... дахи «харуу, хатуу» тахилгата хадынгаа дүн сагаан шохойгоор гэрээ ялбайлгажархёод һуухадаа, баһал амаршабабди гэлдэдэг ёһо... той.

Ярууна. **Ц. ДУГАРОВ.**

БУРЯАД ҮНЭН

3-дахи нюур.
1964 оной июлиин 5.

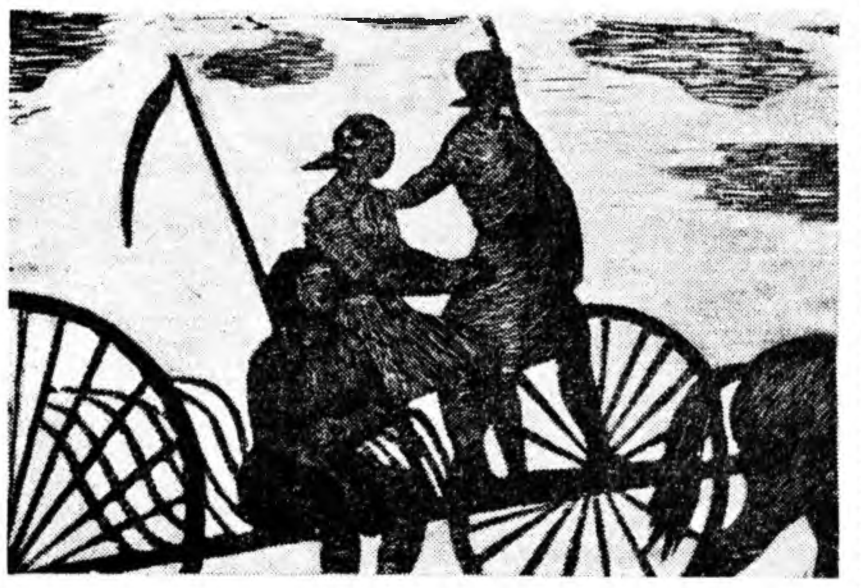
УРАН ЗУРААШЫН МАСТЕРСКОЙДО

Байгша оной хоёрдохи хахадта Хабаровск хотодо Сибирь болон Алас-Дурнын хизаар, республика, областьнуудай уран зураашадай зональна выставкэ нээгдэхэ байна. Тэрэ выставкэдэ манай республикын уран зураашад өөһэдынгөө хүдэлмэринүүдые эльгээхэ юм. Тэрэ тоодо Александра Никитична Сахаровская дурсагдаһан выставкэдэ хабаадалсаха.

Александра Никитичнагай зураһан зураг, бүтээһэн ажал гансахан манай эндэ бэшэ, мүн ондоо тээгүүршье мэдээжэ болонхой. Уран зураашын зураһан зурагууд Москвада болоһон Буряадай литература, искусствын декадын үедэ, мүн «Советская Россия» гэжэ выставкэдэ табигдаһан байха.

Нүхэр Сахаровская графическа хүдэлмэри дүүргэдэгээрээ илангаяа шалгарна. Тэрэ хадаа Буряадай «Гэсэр» гэжэ эпосэй, мүн республикын уран зохёолшодой зохёолнуудые уран зурагуудаараа шэмэглэнэ.

Уран зурааша мүнөө үедэ «Нэгэ нютагай түүхэ» гэһэн нэрэтэй буряад нютагай урданай болон мүнөөнэй байдалда зорюулагдаһан линогравюра зураглан зохёогоо.

Зураг дээрэ: 1. Эдэ зурагуудай автор А. Н. Сахаровская мастерской соогоо.

Хоёрдохи гравюрань үргэн дэлюун баян тала. Тэрэ талын дундуур трактор агта зудхүүлнэ. Наада таладанъ эмээл морёор замда ябагшад. Гурбадахи гравюра дээрэнь үбһэ сабшалгадаа ошожо ябаһан эхэнэрнүүд.

Ф. СОРОКИН,
фотонь авторай.

ОЛИМПИИН НААДАНАЙ ЛОТЕРЕЙ

...Норвеги, Финлянди, ГДР, Греци, Англи, Данида үнгэргэгдэхэ уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ хабаадалсаха аяншалагшадай 180 путёвко, «Москвич», «Запорожец» маркын автомобильнууд, мотоциклнууд, велосипедүүд, байдарканууд, аяншалагшадай амарха майхан, коньки, сана, теннис наадаха ракеткэнүүд. Эдэ бүгэдые спортын олимпиин наадай лотерейн билет худалдан абаһан золтойшуул шүүжэ болохо. Мүн лотерейн тиражай наадаида 100-һаа нэгэ түхэриг хүрэтэр шүүбэринүүд бии.

Манай орондо имэ хэмжээ ябуулга эгээн түрүүшынхеэ үнгэргэгдэжэ байна. Энэ хэмжээ ябуулга СССР-эй спортын бүлгэм болон эмхинүүдэй союзай Центральна Соведэй үүсхэлээр үнгэргэгдэхэнь.

Нэгэ биледэй сэнгынь 30 мүнгэтэ. Бүхы биледүүд 18 миллион түхэригтэ гаргагдахаар хараалагдана.

Лотерейн биледүүдһээ ороһон олзо доход оронойнмнай залуушуул болон бэлиг шадабари ехэтэй спортсменүүдэй бэеэ һорихо, мүрысөөнүүдтэ хабаадалсахын урда тээ бэлэдхэхэ тусхай һуралсал-һорилгын, спортын баазануудые барилга, түхеэрэлгэдэ зорюулагдаха байна.

Спортын Олимпиин наадай лотерей үнгэргэхэ комитет байгуулагдаа. Комиссиин гэшүүдээр—Центральна болон республикын спортын бүлгэм болон эмхинүүд[...] союзай Соведэй харюусалгата х[...] дэлмэрилэгшэд, ВЦСПС-эй, ВЛКС[...] -эй ЦК-гай, спортын бүлгэмүүд[...] түлөөлэгшэд баталагданхай. Сове[...] скэ Союзай мэдээжэ спортсмену[...] —Юрий Власов, Валерий Брумел[...] Лев Яшин болон бусад комите[...] өрүүлагдаа.

Оронойнмнай эмхинүүд, физкул[...] турын эдэбхитэд лотерейн бил[...] дүүдые олоной дунда тарааха б[...] лонхой.

Лотерейн биледүүд июлиин 1[...] һаа наймаалагдажа эхилхэ. Ло[...] рейн биледэй тираж октябриин 1[...] да—Олимпиин 18-дахи наадан[...] нээгдэхэ удэр наадагдахаар хара[...] лагдана. (ТАСС).

БОРООТОЙ ҺАРА

Июниин һүүлшын арбаад хоногой туршада республика доторнай үүлэ багатай, дулаан үдэрнүүд үзэгдөө. Дунда зэргээр үдэртөө 16—19 градус дулаан байгаа. Нарата халуун үдэрнүүд июлиин 23-һаа 27 болотор үзэгдэһэн байна. Тиихэдэ үдэртөө 20—23, зарим нютагуудта 27—33 градус хүрэтэр дулаараад абаа. Арбан хоногой һүүлшын үдэрнүүдэй нэгэндэ тэнтэ үүлэн хөөрэжэ, хүйтэрэд гээд, хаа хаанагүй хура бороон ороһон байна. Энэ хура бороон зарим нютагуудта хэмһээ үлүү, нүгөөдэ заримандань багашагаар ороһон байха юм. Зэдэдэ 27-һоо 72 миллиметр хүрэтэр шииг нойтон ороо. Хяагтада—14—30, Мухар-Шэбэртэ — 20—30, Улаан-Үдэдэ — 17—27, Хоридо—28—60, Яруунада 27—40 миллиметр шииг нойтон ороо бшуу. Саг соогоо ороһон энэ хура бороон ургасада ехэ туһатай байха болоно. Үнгэрһэн үе соо зарим нюта[...] гуудта шэнинсэ залаа[...] жа, кукуруза 5—7 на[...] шаһатай, горох сэсэглэ[...] эхилһэн байна. Сабша[...] лан, бэлшээри дээрэ ү[...] дэг тулама тунга ногоо[...] бүшэмэгөөр ургаһан.

Бүхыдөө июнь һара[...] мнай хэзээ хэзээнэйхи[...] дулаан, хура бороо элбэг[...] тэй байгаа.

Ин. КОТОВ.

ХАБАРОВСКЫН АЙЛШАД МАНАЙДА

Манай республикада Хабаровскын драмын театрай артистнууд ерэхэнь гэһэн һураг суу, мэдээсэл городоймнай үйлсэ гудамжануудта үлгэгдэһөөр үнихэнэй ааб даа. Хүндэтэ айлшаднай уржадэр республикымнай ниислэл—Улаан-Үдэ хото хүрэжэ ерэбэ.

Үсэгэлдэр үдэшэлэн Ленинэй орденто оперо, баледэй театр соо айлшаднай А. К. Толстойн «Хаан Федор Иоаннович» гэһэн зүжэгөө городоймнай ажалшадта харуулжа, түрүүшынгээ уулзалга үнгэргэбэ. Федор Иоанновичай рольдо РСФСР-эй габьяата артист М. Храбров, Ирина хатанай рольдо РСФСР-эй габьяата артистка М. Барашкова гэгшэд наадана. Тус зүжэг хараха дуратайшуул июниин 22—23-най үдэрһөө эхилжэ, биледүүдээ абаһан байна. Хэдэн үдэрэй туршада худалдагдаһан биледүүдые зүжэгэй харуулагдаһан үдэшэ театр орохо гэһэн хүн олохогүй байшоол! Мүн нүгөөдэ зүжэгүүдые харахые хүсэгшэд мүнөөнһөө биледүүдээ абажа, һанаагаа амарна.

Зураг дээрэ: айлшадые угталга.

А. ИСТОМИНОЙ фото.

АЛАС ДУРНА ЗҮГЭЙ ҺОНИН

ҺАНДАЛИ ОЛОХОНЬ БЭРХЭТЭЙ

ХАБАРОВСК. Эндэ Ленинэй орденто Буряадай оперо, баледэй театрай коллективэй айлшалалга үргэлжэлһөөр. Городой ажалшад буряадай артистнарые угаа халуунаар уггана. Һара тухай үе соо тус театрайхид гуша гаран оперо болон балет табиба. Һүүлэй үедэ театрта орохонь бэрхэтэй болонхой. Ушарынь, биледүүд хүртэнэгүй. «Амуркабель», «Дальдизель» болон бусад томо томо заводуудай хүдэлмэришэд бүлэг бүлэгөөрөө, гэр бүлөөрөө ерэжэ харана. СССР-эй арадай артистнар Л. Линховоин, Л. Сахьянова гэгшэдэй гүйсэдхэһэн номер бүхэниие харагшад угаа халуунаар уггажа, нэрьемэ альга ташалгаар үдэшэнэ.

Һүүлэй үедэ артистнар завод, фабрикануудай коллективүүдтэй уулзажа, өөһэдынгөө ажал тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэнэ. Бэлиг шадабаритай артистнар тухай хизаарай «Тихоокеанская звезда» газетэ ходо бэшэжэ, уншагшадтаа танилсуулна.

Июлиин хахадаар тус театрай коллектив аяншалгаяа саашань үргэлжэлүүлжэ, Комсомольск-на-Амуре, Благовещенск городуудта ошохо юм. Тэндэхид Улаан-Үдын артистнарые хүлеэһээр үнихэнэй.

БАГА ЯҺАТАНАЙ ЖАРГАЛ

НАЙХИН (Хабаровска хизаар) Алас-Дурна зүгтэ 24 үндэһэ яһатан ажаһуудаг. Тэдэнэй нэгэн—нанайцууд болоно. Мүнөө эндэ 8 мянга гаран зон тоологдодог. Энэ бага яһатан өөһэдын һургуулитай, соёл гэгээрэлтэй. Тэдэнэр Эхэ оронойнгоо эбтэй бүлэ соо ажаллажа, урган хүгжэжэ байдаг. Найхин гэжэ нанайска тосхондо өөһэдын национальна театр эмхидхэгдэнхэй.

Энэ яһатан тон бэлигтэй зон. Тэдэнэй дундаһаа табан геройнууд, эрдэмэй кандидадууд болон уран зохёолшод урган гараа. Уран зохёолшо Григорий Ходжер, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат Сулунту Оненко, уран зохёолшо Андрей Бельда, РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат, «Север» колхозой мэдээжэ бригадир Николай Оненко болон бусад Алас-Дурна зүгтөө мэдээжэ болоһоор үнихэнэй юм.

АЛТАШАДАЙ АМЖАЛТА

МАГАДАН. Тус городой бодхоогдоһонһоо хойшо 30 гаран жэл болобо. Түүхэтэ богонихон энэ үеын туршада городой түхэл шарай танигдашагүйгөөр хубилаа.

Эдэ үдэрнүүдтэ эндэхид городойнгоо 36 жэлые тэмдэглэжэ байнхай. Һайндэртэ зорюулагдажа ажалшадай дунда үргэнөөр дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дунда алта малтагшадай коллектив эрхимлэжэ ябана. Тэдэнэр алта малтаха хахад жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь хэдэн хоногоор урид дүүргэжэ, областиин бусад предприятинууд соонһоо онсо шалгараба. Мүнөө үедэ алта малтагшад түйлаһан амжалтануудаа улам арьбадхахын түлөө эдэ үдэрнүүдтэ эсэхэ сусахые мэдэнгүйгөөр ажаллажа байнхай.

ХОЁР ГОРОДОЙ ХАНИ БАРИСААН

НАХОДКА. (Примориин хизаар). Энэмнай манай ороной эгээл холын городуудай нэгэн болоно. Тиигэбэшье ехэ газартаяа халуун хани барисаатай байдаг. Гадна городойхид Японии Майдзур городой ажалшадтай халуун хани барисаа байгууланхай. Һаяхан энэ барисаанай байгуулагдаһаар турбан жэлэй гүйсэһэнтэй дашарамдуулан ехэ баяр болобо. Городой гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр А. Ф. Бормова, Майдзур городой мэр Я. Сатани гэгшэд амаршалгын телеграммануудаар андалдаба.

ТҮРҮҮШЫН НОМБАЙНУУД

ХАБАРОВСК. «Дальсельхозмаш» заводой хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд Алас-Дурна зүгэй болон Сибириин зонын уларилда таарамжатай хүдөө ажахын машинануудые бүтээжэ эхилбэ.

Силос хуряадаг, өөрөө ябадаг түрүүшын комбайн тус заводой хашаа сооһоо гаргагдаба. Шэнэ комбайные үйлэдбэридэ туршаад үзэхэдэ, хүдөө ажахын хүдэлмэриин бүтээсые 35 процентээр дээшэлүүлхэ гэжэ тодорхойлогдоо. Байгша ондо имэ 200 гаран комбайн бүтээгдэхээр хараалагдана.

ТҮСЭБҺӨӨ ГАДУУР

ВЛАДИВОСТОК. Примориин, Хабаровска хизаарай загаһашад долоон жэлэйнгээ даалгабариие үлүүлэн дүүргэхын түлөө тэмсэжэ эхилһээр хэдэн һара болобо. Һүүлэй үедэ загаһашадай дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ примориинхид эрхимлэжэ ябаһаар. Тэдэнэр энэ жэлдэ Эхэ орондоо нэгэ миллион пүүд эрхим шанартай загаһа тушааха уялгатай юм. Мүнөө Хойто-Примориин загаһанай комбинадайхид түрүүлжэ ябана. Эндэхид хахад жэлэй түсэб уридшалан дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур хэдэн зуугаад пүүд загаһа гүрэндөө тушааба.

ОЛОН НОМУУД ХУДАЛДАГДАНА

ХАБАРОВСК. Буряадай мэдээжэ уран зохёолшо Дашн-Рабдан Батажабайн «Төөригдэһэн хуби заяан» (хоёрдохи номынь) гэжэ романаар городой ажалшад ехэтэ һонирхоно. Богонихон сагай туршада тус романай табан зуу гаран хэһэг худалдагдаба. Мүнөө үедэ тэрэ романиие наймаанда олохонь бэрхэтэй. Һаяхан боложо үнгэрһэн уншагшадай суглаан дээрэ тус роман тухай ехэ хөөрэлдөөн болоо. Үшөө захижа асаруулха гэһэн мэдүүлгэнүүд уншагшадай зүгһөө ороһон байна.

Ив. ОЧИРОН.

ҺУРАГШАДАЙ СПАРТАКИАДА

Республикын һурагшадай спортын арба нэгэдэхи спартакиада боложо дүүрэбэ. Баскетболоодой мүрысөөндэ хүдөөгэй 10, городуудай 7 команда хабаадажа, түрүү һуурии түлөө тулалдаа. Дүрбэн үдэрэй туршада болоһон мүрысөөндэ хүбүүдэй дундаһаа Кабанскын, Захааминай үйлэдбэриин управленинүүдэй командануд, басагадһаа Улаан-Үдын, Хориин командануд шалгаржа, түгэсхэлэй наадайда хабаадалсаха эрхэтэй болоо. Городойхидой дундаһаа — Железнодорожно, Октябрьска районуудай командануд түгэсхэлэй мүрысөө үнгэргэхэдөө, Октябрьска районой һурагшад шадамар бэрхээр наададаг байһанаа харуулаа. Басагадай дундаһаа мүн лэ Октябрьска районой команда эрхимлэбэ. Хүдөөгэй спортсменүүдэй дундаһаа Улаан-Үдын (басагад), Кабанскын (хүбүүд) командануд республикын чемпионой хүндэтэ нэрэ зэргэдэ[...] төө.

С. БАЛДАНОВ.

Зураг дээрэ: һүүлшын уулзал[...] руулагдана.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

Сагай уларил

Улаан-Үдын гидрометобсерваториин мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай бага зэргэ үүлэтэй байха, хойто аймагуудта шииг нойтон орохо. Баруун хойто зүгһөө һулаханаар һалхилха. Хойто аймагуудта 19—24, урда аймагуудта 24—29, Улаан-Үдэ городто үглөөгүүр 12—14, үдэртөө 27—29 градус дулаан болохоор багсаагдана.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Хур[...] һайн харилсаан бэхижэнэ» гэһэ[...] гаршаг доро советско-норвеж[...] хамтын коммюнике; «Хани ха[...] луун уулзалганууд үргэлжэл[...] һөөр» гэһэн ТАСС-ай мэдээ[...] КПСС-эй Буряадай обкомой з[...] жээтэ пленумэй болоһон ту[...] информационно мэдээсэл; «Һу[...] гуули, бүлэ, олониитэ» гэһэн т[...] рүү бэшэг; «Борьёогой «саг[...] алтан» гэһэн В. Николаевай ко[...] респонденци; республикын о[...] ажахынуудһаа абтаһан ажа[...] амжалта тухай мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: «А[...] шубуун зол хуби асарха аа[...] гэһэн В. Аврамовагай коррес[...] денци; Ивалгын туршалга-үйл[...] бэрилгын ажахын үбһэ тэжэ[...] бэлэдхэхэ түсэб; «Түрэл ор[...] доторнай» гэһэн гаршаг до[...] ТАСС-ай информацинууд; у[...] шагшадай бэшэгүүд толилогдо[...]

Гурбадахи хуудаһанда: ТАС[...] ай корреспондент Ю. Тыс[...] скиин «Алжирай бэеэ даан[...] болоһоор хоёр жэлэй ой» гэһэ[...] статья; Буркоопсоюзай прав[...] ниин түрүүлэгшын орлогшо С[...] Баженовэй «Кооператорнууд[...] һайндэр» гэһэн корреспонде[...] уласхоорондын байдалаар д[...] хэйн олон оронуудһаа абтаһ[...] ТАСС-ай мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Х[...] дөөгэй ажалшадта» гэһэн гарш[...] доро «100 мянган хүн зонтой н[...] род» гэһэн корреспонденц[...] ажалшадай ажаһуудалай эр[...] тые хангалгаар элдэб инфор[...] цинууд толилогдоо.

Хани халуун уулзалганууд болоно

ОСЛО, июлиин 3. (ТАСС-ай тусхай корр.). СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой Норвегидэ ошоод байһан тухай тэндэхи хэблэл, газетэнүүд гол анхаралаа хандуулна. Херойяда байдаг химическэ комбинадта Н. С. Хрущевой ошожо үзэһэн тухай бэшэхэдээ, Советскэ правительствые толгойлогшо минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилэн гаргаха тушаа яһала ехэ юумэ мэдэхэ байба гэжэ «Арбейдербладет» газетэ тэмдэглээд, «Норшк Гидро» гэжэ концерный генеральна директор Эстбю гэгшын болон Н. С. Хрущевой хоорондо болоһон хөөрэлдөөн тухай дэлгэрэнгыгээр бэшэнэ. Мүн концерный хүдэлмэришэдтэй хани халуун уулзалга болоһон тухай тодорхойгоор бэшэгдэнхэй.

Яһала һайн айлшалалга болоо, премьер-министр Хрущёвой ябаһан лэ газарта хаа хаанагүй хүнүүд суглараад угтаба гэжэ тус газетэ бэшэнэ. Тэрэниие альгаа ташажа, «ура» хашхаралдажа угтаа.

Тэрэ комбинадта Н. С. Хрущевой ошожо үзэһэн тухай бэшэхэдээ, химиин талаар ехэ юумэ мэдэхэ байжа, мүн хани һайнаар хандажа совет премьер-министр заводой хүдэлмэришэдые гайхуулаа гэжэ «Морген-постен» гэжэ газетэ тэмдэглэнэ.

Порсгруннада гарадаг «Телемарк Арбейдерблад» гэжэ газетэ үсэгэлдэр Н. С. Хрущевой Херойягай химическэ комбинат дээрэ ерэһэнтэй дашарамдуулан, яаралтай номер гаргаба. Н. С. Хрущёвтой концерный хүдэлмэришэдэй болон хүтэлбэрилэгшэдэй уулзаһаниие харуулһан хэдэ хэдэн фото-зурагууд толилогдоо.

Н. С. Хрущёвой Норвегидэ айлшалан ерэһэнэй дүнгүүдтэ сэгнэлтэ үгэхэ зуураа, тэрэнэй һайн аша үрэ үзүүлһэниие бүри мүнөөнһөө тэмдэглэжэ болохо байна гээд «Дагбладет» газетэ заана.

Хо Ши Мин президент зандаа үлэбэ

ХАНОЙ, июлиин 3. (ТАСС). ДРВ-гэй национальна суглаанай мүнөөдэрэй заседани дээрэ Хо Ши Мин Вьетнамай Демократическа Республикын президент боложо дахин һунгагдаа. Национальна суглаанай саг үргэлжын комитедэй түрүүлэгшээр Чьюнг Тинь; премьер-министрээр Фам Ван Донг гэгшэд дахин үлэбэ.

Югославиин арадуудай үндэһэн һайндэр

Июлиин 4-дэ Югославиин арадууд өөһэдынгөө үндэһэн һайндэр—тэмсэлшэдэй үдэр тэмдэглэбэ.

...1941 ондо бэлэй. Июниин 22-то гитлеровскэ Германи Советскэ Союзда мэхэтэ муухайгаар добтолбо. Фашизмда эсэргүү үни удаан болоһон шуһа адхаралгада дайн байлдаан боложо эхилээ. Мүн тэрэ үдэр Югославиин компартиин ЦК-гай политбюро Советскэ Союзай үнэнтэ зүб тэмсэлдэ али болохо аргаар туһаламжа үзүүлхыень уряалжа, өөрынгөө оронной хүдэлмэришэн ангида болоод бүхы арадуудта уряал гаргаһан юм.

Европын богоолшологдоод, зүүн фронт дээрэ гитлеровскэ һүрэг дээрмэшэдтэй совет армиин айхабтар шангаар тулалдажа байхада, Югославиин олон ондоо хэһэг боложо таһалагдаад, тэндэхи коммунис партиин тон нюуса байдалтай болоод байха үедэ Белград шадар, Дединье гэжэ газарта, июлиин 4-дэ Югославиин коммунис партиин политбюрогой үргэн ехэ суглаан болоо һэн. Тиихэдээ эзэмдэгшэдтэ эсэргүүсэн зэбсэгтэ тэмсэл хэжэ эхилхэ тэһэн шиидхэбэри гаргаһан юм. Гурба хоноод байхада, июлиин 7-до, Сербидэ буһалгаан боложо эхилээ бэлэй. Удангүй Черногоридо, Словенидэ, Боснидо, Герцегондо, Хорватида, Македонидо зэбсэгтэ тэмсэл шангадажа захалаа һэн.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай болоһон бүхы үе соо Югослави Гитлертэ эсэргүүсэхэ нэгэдэлэй эдэбхитэй гэшүүн байһан юм. Энэ оронной эрхэ сүлөөдэ дуратай арадууд фашис Германиие дараһан илалтын хэрэгтэ өөһэдынгөө эрхим хубита оруулһан байгаа.

Дайнай дүүрэһэнһээ хойшо Югослави гэзшэ хэлбэрилтэгүйгөөр улам урагшаа дабшажа ябанхай. Дайн байлдаанай ушаруулһан айхабтар ехэ һандаралгануудые һэргээн бодхоохын тулада, түрүүшын жэлнүүд үнгэрөө бэлэй. Һүүлээрнь олон тоото заводууд болон электростанцинуудые, рудни гууд, шахтануудые, түмэр болон автомобильна харгынуудые шэнээр бариха болон үргэдхэхэ үе эхилээ һэн. Тиигээд шэнэ шэнэ хото городууд һуурин газарнууд бии болобо.

1947 онһоо 1963 он болотор бүгэдын эдеэ хоол бүтээн гаргалга 3 дахин шахуу нэмэбэ. 1939 онһоо хойшо национальна олзо доходой хүн бүхэндэ хүртэсэнь 2,5 тухай нэмээ.

Социалис Югославиин эгээн ехэ түйлалта гэхэдэ, тэрэмнай индустриально-аграрна орон болонхой. Дайнай урда тээ орон доторнь 15 мянга шахуу студентнүүд бии байһан аад, мүнөө 160 гаран мянга болоо.

1964—1970 онуудта арадай ажахые хүгжөөхэ долоон жэлэй түсэбөөр айхабтар ехэ зорилгонууд табигдана.

И. ТИТОВ,
ТАСС-ай корреспондент.

Гражданска эрхэ тухай хуулида Джонсон гараа табиба

ВАШИНГТОН, июлиин 3. (ТАСС). Үсэгэлдэр Сагаан Байшан соо правительствын болон конгрессэй гэшүүдэй хабаадалгатайгаар, США-гай президент Линдон Джонсон 1964 оной гражданска эрхэ тухай хуулида гараа табиба. Тэрэ хуулиин проект наһа бараһан президент Джон Кеннеди нэгэ жэлэй саада тээ конгрессто табиһан.

Радиогоор болон телевиденеэр үгэ хэлэхэдээ, олон түмэн америкынхид өөһэдынтөө бэеын ямар нэгэ дутуутай байһан дээрэһээ бэшэ, харин нюур шарайнгаа ондоо үнгэтэй байһан дээрэһээ, тэгшэ эрхэ эдлэхэ аргагүй байһаар гэжэ президент хэлээ. Америкын арадай диилэнхи олонхинь хуулиин проект дэмжэбэ гэжэ тэмдэглээ. Энэ хуули хүсэндэнь хүргэхын тулада, хэдэ хэдэн тусхай хэмжээ абаха тухай Джонсон соносхобо. Жэшээнь ниитын харилсаануудай албанай директор гэжэ правительствада шэнэ тушаал бии болгогдоо. Тэрэ тушаалда Флоридын губернатор байһан, радио-дамжуулгын станцинуудай эзэдэй национальна нэгэдэлэй президент Лерой Коллино гэгшэ дэбжүүлэгдэбэ.

РАСК: Оюун бэлигтэн болон үнэгүй хүдэлмэришэд манда хэрэгтэй

ВАШИНГТОН, июлиин 3. (ТАСС). Холбоото Штадууд хадаа хариин гүрэнһөө оюун бэлигтэн болон үнэгүй хүдэлмэриин хүсые үргэн олоор бэс тээшээ татахын тулада, энээн тухай өөрынгөө гаргаһан хуулинуудые хубилгаха ёһотой гэжэ гүрэнэй секретарь Дин Раск мэдүүлбэ. Хари гүрэнһөө хүнүүдые ерүүлхэ хэрэг шадамар бэрхээр хүтэлхэ болоо һаа, манай хүсэтэ ехэ арга боломжонуудай нэгэниинь, мүн хүдэлмэриин хүсэ болон оюун бэлигтэниие олжо абаха арга боломжо үгэхэ юм гээд конгрессэй түлөөлэгшэдэй палатын подкомиссида үгэ хэлэхэдээ Раск тэмдэглэбэ.

США Эквадорые дээрмэдэнэ

Эквадорто ажалгүйшүүл яахын аргагүй олон боложе байна. Мүнөө үедэ ажал хэжэ шадаха зонойнь оройхахад шахуунь хэхэ хүдэлмэригүй болонхой. Имэ байдал юун дээрэһээ ушараа гэхэдэ, орон доторнь Хойто Америкын баяшуулай нэгэдэлнүүд зоргоороо аашалжа байдаг. Үнгэрэгшэ жэлдэ америкынхид Хулио Аросеменын хуулита правительство унагаагаад, Эквадорые толгойлхын тулада бүлэг сэрэгэйхидые табиһан юм. Гүрэнэй урбалтын һүүлээр, тэдэ баяшуул эндэхи фабрика заводуудые, газар эдлүүриие булимтаран абажа, үндэһэн экономикые доро даража эхилһэн байтаа. Тэрээн дээрэһээ боложе, оронной предприятинууд хаагдаһан, ажалшад газаа намнагдаһан байна. Тиигээд баяшуул өөһэдынгөө олоһон олзые хилын саана сүлөөтэйгөөр гаргажа абаашаха тухай тусхай хуули гаргуулһан юм.

Сэрэгэй диктатурын зонхилон байһан нэгэ жэл соо орон доторхи байдалынь тэсэшэгүй болобо. Ажаһуудал тиимэ гэшэгүй хүндэ болонхой. Орохо гэргүй бүлэнэрэй тоо 600 мянганда хүрэбэ. Тэдэнэр хэхэ хүдэлмэри, эдихэ талха, орохо гэр бэдэржэ, орон соогуураа зайжа, тэнэжэ ябадаг.

Президент Макариосай мэдүүлгэ

НИКОЗИ, июлиин 2. (ТАСС). Нацинуудай нэгэдэлэй оронуудай премьер-министрнүүдэй конференцидэ хабаадалсахаяа Лондон орохогүйб гэжэ Кипрэй республикын президент Макариос үсэгэлдэр үдэшэ соносхоо. Юуб гэхэдэ, орон дотор тохёолдоод байһан оршон байдал мүнөө үедэ имэ аяншалга хэхэ арга олгоногүй.

Элитээр мэдэрбэ

ВАШИНГТОН, июлиин 2. (ТАСС). Америкэһээ Урда Вьетнамда байһан урдын элшэн сайд Генри Кэбот Лодж үсэгэлдэр хэблэлэй национальна клуб соо үгэ хэлэхэдээ, Урда Вьетнамай патриодууд арадтаяа нягта холбоотой дээрэһээ хүсэтэй байдаг гэжэ үнэндөө мэдэрһэн байна. «Урда Вьетнамай патриодууд байлдаагаа зогсооходо гэжэ шиидхэхэдээ зонойнгоо дунда таража олдохоёо болиноодог» гээд урдын элшэн сайд тэмдэглэһэн байна.

Лейбористнууд дээртэхэ юм гэнэ

ЛОНДОН, июлиин 3. (ТАСС). Гэллапын институдай үнгэргэһэн олоной һанамжа мэдэжэ абалгын һүүлэй мэдээнүүд дээрэһээ харахада, Англиин һунгагшад консерваторнуудта орходоо, лейбористска парти дээртэхэ юм гэжэ урдынхидаал адли тоолодог байна. Мүнөө энэ дары парламентын һунгалта хэхэ болоо һаань, лейбористнуудай түлөө 50 хубинь, консерваторнуудай түлөө 42 хубинь дуугаа үгэхэ байгаабди гэжэ мэдүүлһэн байха юм. Үлэгшэ 8 хубинь ямаршье шиидэнги һанамжа мэдүүлээгүй байшоо.

Редактор
Ц. О. ОЧИРОВ.

БУРЯАД ҮНЭН

4 дэхи нюур.
1964 оной июлиин 5.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.
Н00158. Заказ № 696.